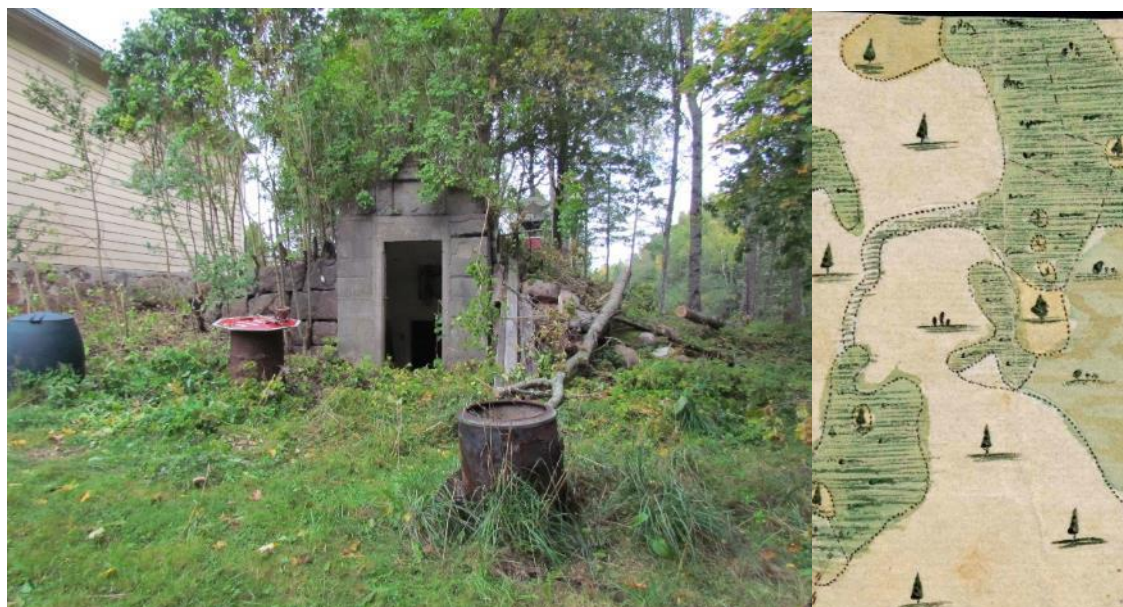
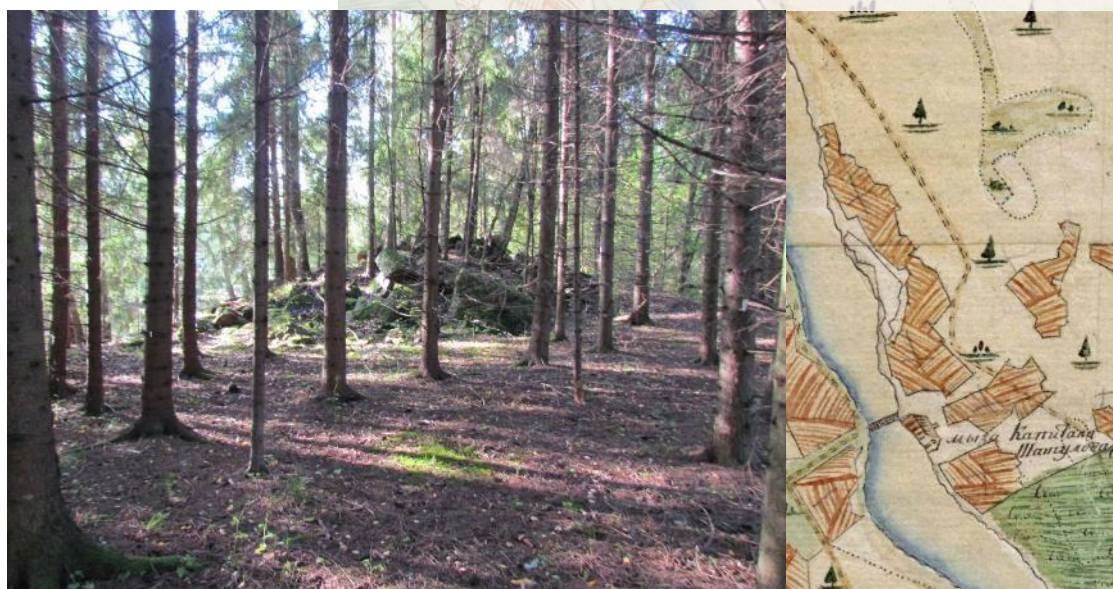

PYHTÄÄN KUNTA

PYHTÄÄN KIRKONSEUDUN OSAYLEISKAAVAN PÄIVITYKSEN ARKEOLOGINEN INVENTOINTI 2017 JA 2019

PÄIVITETTY 27.5.2019

Laatineet Kalle Luoto ja Teemu Tiainen
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Kannen kuvat: Kellari Pyhtään Pappilan pihapiirissä ja raivausröykkiö entisen kivikosken rantatöyräällä. Taustakarttana ote kartasta "Charta öfver Pyttis Kyrkobys och Stor Abborfors med flere byars ägor i Pyttis socken och Kymmenegårds Provinc. (MH MH 233/- -)" (Kansallisarkisto).

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	2
2.	Perustietoa inventointialueesta	4
1.1	Aiemmat tutkimukset.....	4
1.2	Alue	5
1.3	Kirkonkylä.....	5
1.4	Rantatien linjaus	8
1.5	Stockforsin tehdas.....	10
2	Inventointityö.....	12
2.1	Vuoden 2017 maastotyöt	12
2.2	Vuoden 2019 maastotyöt	14
3	Kohteet	15
	Kiinteät muinaisjäännökset	25
3.1	Itäkirkonkylä Stockfors 1 1 000 009 817.....	25
3.2	Itäkirkonkylä Stockfors 2 1 000 009 818.....	27
3.3	Suuri Rantatie Pyhtääntie 17 1 000 027 551	28
3.4	Pyhtään kirkko 1 000 014 860	29
3.4.1	Pyhtään kirkko alakohde: löytöpaikka	31
3.5	Pappila Suurpappila 1 000 009 759	32
3.6	Itäkirkonkylä Pettersäng 1 000 009 763	34
3.7	Riitinginsuo 3 624 010 041	35
3.8	Hakamaa 624 010 002.....	37
3.9	Hevossuo 1 000 030 950.....	38
3.10	Hästmossabacken 1 000 007 136.....	40
3.11	Vedenottamo 1 000 031 226	43
3.12	Pienpappila 1 1 000 019 373	44
3.13	Stockfors 1 000 019 375	47
3.14	Lilla Högåsbacken 1 000 031 225.....	49
3.15	Kankaansuo*	52
3.16	Puutaksenpelto*.....	53
3.17	Papinpelto 2*	54
3.18	Lilla Högåsbacken 2*	55
3.19	Hästmossabacken 2*	57
	Mahdolliset muinaisjäännökset.....	59
3.20	Laukkanen 1 000 007 622	59
3.21	Rahakivi 1 000 007 623	60

3.22	Suuri Rantatie Mömossen 1 000 027 530.....	61
3.23	Annulanmäki 1 000 007 310.....	63
3.24	Suuri Rantatie Korskärrä*	65
3.25	Österkyrkoby (Itäkirkonkylä)*	66
3.26	Rukan sulku 1 000 007 624.....	68
Irtolöytöpaikat.....		70
3.27	Papinpelto 1 000 023 366	70
3.28	Stråkfors 1 000 035 112.....	71
3.29	Korkiaharju 1 000 007 178.....	73
Muut kohteet		75
3.30	Västerkyrkoby (Länsikirkonkylä)*	75
3.31	Papinpelto 3*.....	77
3.32	Suuri Rantatie Itäkirkonkylä Puutaksenpelto 1 000 009 715	78
4	Tulokset	80
5	Lähteet.....	81

KARTAT

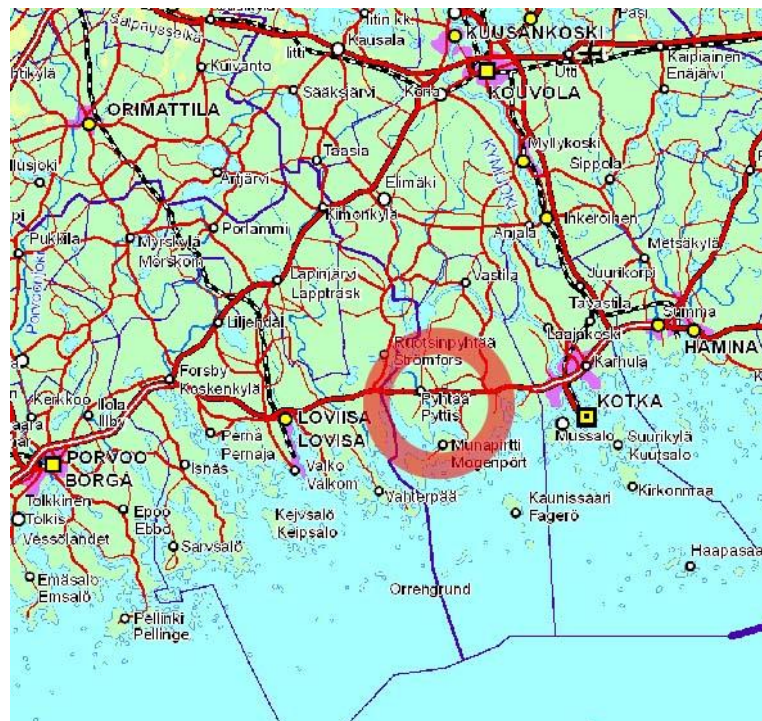
Kartta 1.	Yleiskartta inventointialueen sijainnista. MK 1 : 1000 000.	1
Kartta 2.	Kaava-ehdotus 23.1.2019. Ei mittakaavassa.	3
Kartta 3.	Vuonna 2014 inventoitu alue. Tuolloin maastossa tarkastettiin laajasti kaava-alueen laajennusosaan sijoittuvia alueita. Ei mittakaavassa.	4
Kartta 4.	Ote kartasta " Charta öfver Pyttis Kyrkobys och Stor Abborfors med flere byars ägor i Pyttis socken och Kymmenegårds Provinc. (MH MH 233/- -)". Ei mittakaavassa.	6
Kartta 5.	Ote pitäjänkartasta. Ei mittakaavassa.	7
Kartta 6.	Ote peruskartoista vuodelta 1967. Ei mittakaavassa.	11
Kartta 7.	Kartta maastossa v. 2017 tarkastetuista alueista. MK 1:30 000.	13
Kartta 8.	Maastossa tarkastetut alueet 2019. Ei mittakaavassa.	14
Kartta 9.	Yleiskartta kohteiden sijainnista. MK 1 : 30 000.	17
Kartta 10.	Inventointialueen kohteet (1, 2, 17, 21, 23, 27 ja 30). MK 1 : 10 000.	18
Kartta 11.	Inventointialueen kohteet (8, 21 ja 28). MK 1 : 10 000.....	19
Kartta 12.	Inventointialueen kohteet (10, 11, 12, 19, 22 ja 29). MK 1 : 10 000.	20
Kartta 13.	Inventointialueen kohteet (10, 12, 13, 14, 19). MK 1 : 10 000.	21
Kartta 14.	Inventointialueen kohteet (9, 14, 18 ja 28). MK 1 : 10 000.	22
Kartta 15.	Inventointialueen kohteet (7 ja 15). MK 1 : 10 000.	23
Kartta 16.	Inventointialueen kohteet (3, 5, 6, 8, 16, 20, 25 ja 30). MK 1 : 10 000.	24
Kartta 17.	Ote kartasta " Geometrisch Affrijtning på Öster Kyrckeby Gårds och Här medhgräntzande heman Affmähne In Iunio Ao 1692".	67
Kartta 18.	Ote Länsikirkonkylää vuonna 1692 kuvaavasta kartasta.	76

Taustakartat:

- Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 05/2019 aineistoa
http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_version1_20120501

**PYHTÄÄN KUNTA
KIRKONSEUDUN OSAYLEISKAAVA,
ARKEOLOGINEN INVENTOINTI**

Kohteen laji:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Inventoija:	FM Kalle Luoto ja FM Teemu Tiainen
Kenttätyöaika:	18. – 21.9.2017 ja 13.-16.5.2019
Peruskartta:	3023 06; 3024 04
Tutkimusten rahoittaja:	Pyhtään kunta
Löydöt:	-
Aikaisemmat tutkimukset:	tarkastus Oiva Keskitalo 1970 inventointi Maarit Suni 1975 tarkastus Marita Kykyri 2002, 2011, 2017 inventointi Katja Vuoristo ja Kreetta Lesell 2005 inventointi Sirkka-Liisa Seppälä 2006 inventointi John Lagerstedt 2007 inventointi Katja Vuoristo 2008 inventointi Kalle Luoto 2014

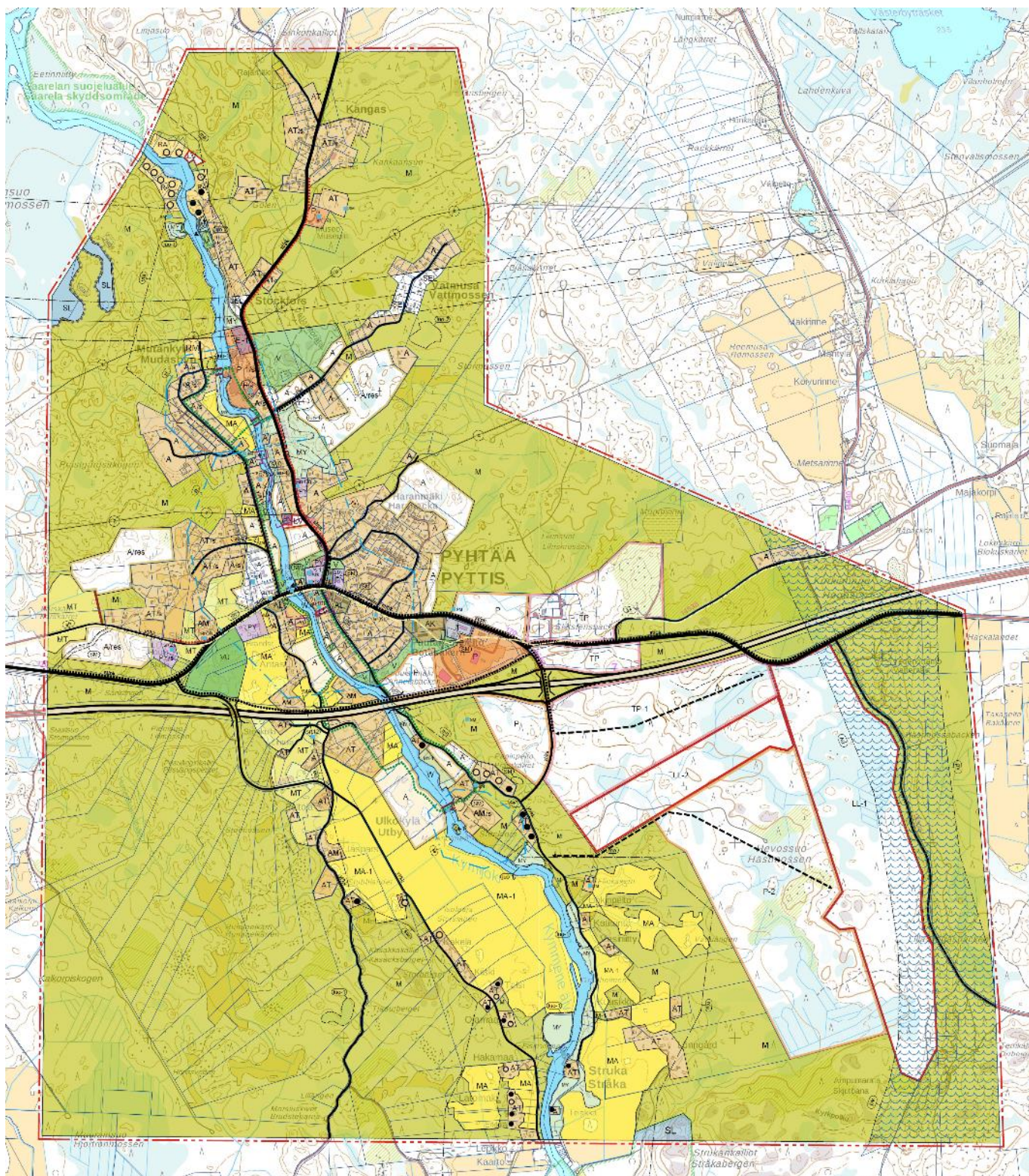
Kartta 1. Yleiskartta inventointialueen sijainnista. MK 1 : 1000 000.
Pohjakartta: © Maanmittauslaitos 06/2014.

1 Johdanto

Pyhtään kirkonseudun osayleiskaavan päivityksen yhteydessä laadittiin vuonna 2017 kaava-alueelle uusi arkeologinen inventointi. Kaava-aluetta laajennettiin vuonna 2019 alkuperäisen kaava-alueen etelä ja kaakkoispuolelle. Koska alkuperäinen inventointi ei kattanut koko kaava-aluetta, tehtiin laajennusalueella täydentäviä maastotöitä toukokuussa 2019. Inventointi tehtiin osana FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy:n kaavanlaadintaprosessia.

Alun perin maastotöitä tehtiin syyskuussa 2017 ja niiden raportti laadittiin loppu-
syksyllä 2017. Erityistä huomiota kiinnitettiin alueisiin, joille suunniteltiin muuttu-
vaa maankäyttöä. Lähtökohtana arkeologiseen inventointiin toimivat erityisesti alu-
een aiemmat arkeologiset inventoinnit ja selvitykset, joista mainittakoon erityisesti
Sirkka-Liisa Seppälän esihistoriallisten kohteiden inventointi vuonna 2006 ja Katja
Vuoriston historiallisten kohteiden inventointi vuonna 2008. Näiden inventointien
jälkeen alueelta on tehty muutamia arkeologisesti kiinnostavia löytöjä, joiden luon-
netta inventoinnin yhteydessä tarkasteltiin. Viikon kestäneen maastotyön yhtey-
dessä tarkastettiin maastossa alueen kaikki tunnetut muinaisjäänköhteet sekä
pyrittiin paikantamaan aikaisemmin tunnistamattomia kohteita. Inventoinnin yh-
teydessä paikannetut kohteet ajoittuvat historialliselle ajalle. Myös ennestään tun-
temattomia esihistoriallisia kohteita pyrittiin etsimään, mutta niitä ei yrityksestä
huolimatta kyetty paikantamaan. Raportissa käsitellään hieman tarkemmin alueen
historiallisen ajan tapahtumia, koska niiden voidaan katsoa vaikuttaneen alueen
arkeologisen perinnön muokkautumiseen nykyasuunsa.

Vuoden 2017 inventointia ja sen raporttia täydennettiin vuonna 2019 neljä päivää
kestäneellä maastotyöllä. Jälkimmäisen inventoinnin pohjatietoina käytettiin aiem-
paa inventointia. Laajennusalueen inventoinnin raportointi päätettiin tehdä laajen-
tamalla vuoden 2017 raporttia, näin toimien välttyttiin hankkeen ja hankealueen
perustietojen turhalta toistamiselta ja saatiin koko kaava-alueen muinaisjäänkö-
tiedot yhteen raporttiin.

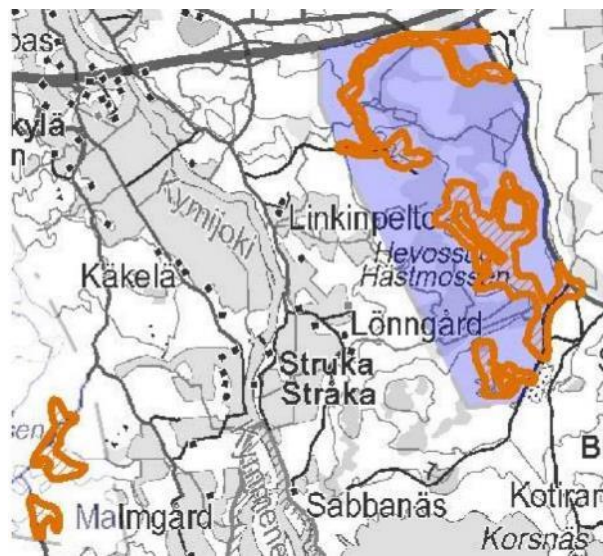

Kartta 2. Kaava-ehdotus 23.1.2019. Ei mittakaavassa.

Kartan lähde: Pyhtään kunta/FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy, Arja Sippola.

2. Perustietoa inventointialueesta

Inventointialue käsitti Pyhtään kirkonkylän sekä kirkonkylän lähiympäristön, yhteensä noin 1 350 hehtaarin alueen. Suunnittelualueen halki virtaa Kymijoen haara pohjois-eteläsuunnassa. Kaava-alueella sijaitsee yksi RKY 2009-kohde, Pyhtään kirkko ja pappila. Kirkosta jonkin matkan päässä luoteeseen joen länsipuolella oleva kirkkoherran pappila on sijainnut samalla paikalla jo keskiajalla. Pappilan pihapiirissä on vanhaa puustoa sekä pitkä talousrakennus- ja aittarivi. Pyhtään kirkko ja pappila on osa Kymijoen laakson valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita. Keskustan pohjoispuolella on 1900-luvun alussa rakennettu Stockforssin tehdas. Ennen inventointia alueelta tunnettiin muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöskohteita kahdeksan. Näiden lisäksi Kirkkorakennus ja kellotapuli ovat rakennusperintökohteita.

Kartta 3. Vuonna 2014 inventoitu alue. Tuolloin maastossa tarkastettiin laajasti kaava-alueen laajennusosaan sijoittuvia alueita. Ei mittakaavassa.

1.1 Aiemmat tutkimukset

Kunnassa on aikaisemmin tehty inventointi 1938 (Grundstroem) ja suppea seutukaavainventointi 1975 (Suni) sekä joitakin pienempiä inventointeja. Erityisesti Kymenlaakson maakuntamuseon arkeologit Timo Miettinen (1970-1990-luku) ja myöhemmin Marita Kykyri (2000-luku) ovat tehneet kunnan alueella useita tarkastuksia. Viimeisimmät kuntien arkeologiset perusinventoinnit on tutkimusalueella tehty vuosina 2006 (Seppänen Sirkka-Liisa) ja 2007 (Vuoristo, Katja). Lisäksi alueella on tehnyt arkeologisia tutkimuksia Petro Pesonen 2008.

Vuoden 2019 laajennusalueella on tarkastuksia ja inventointeja tehneet Marita Kykyri (ainakin vuosina 2011, 2017) sekä Kalle Luoto (2014). Lisäksi mainittakoon Esa Mikkolan lähinnä historiallista tiestöä koskeva arkistotutkimus vuodelta 2015, josta ei ole raporttia.

1.2 Alue

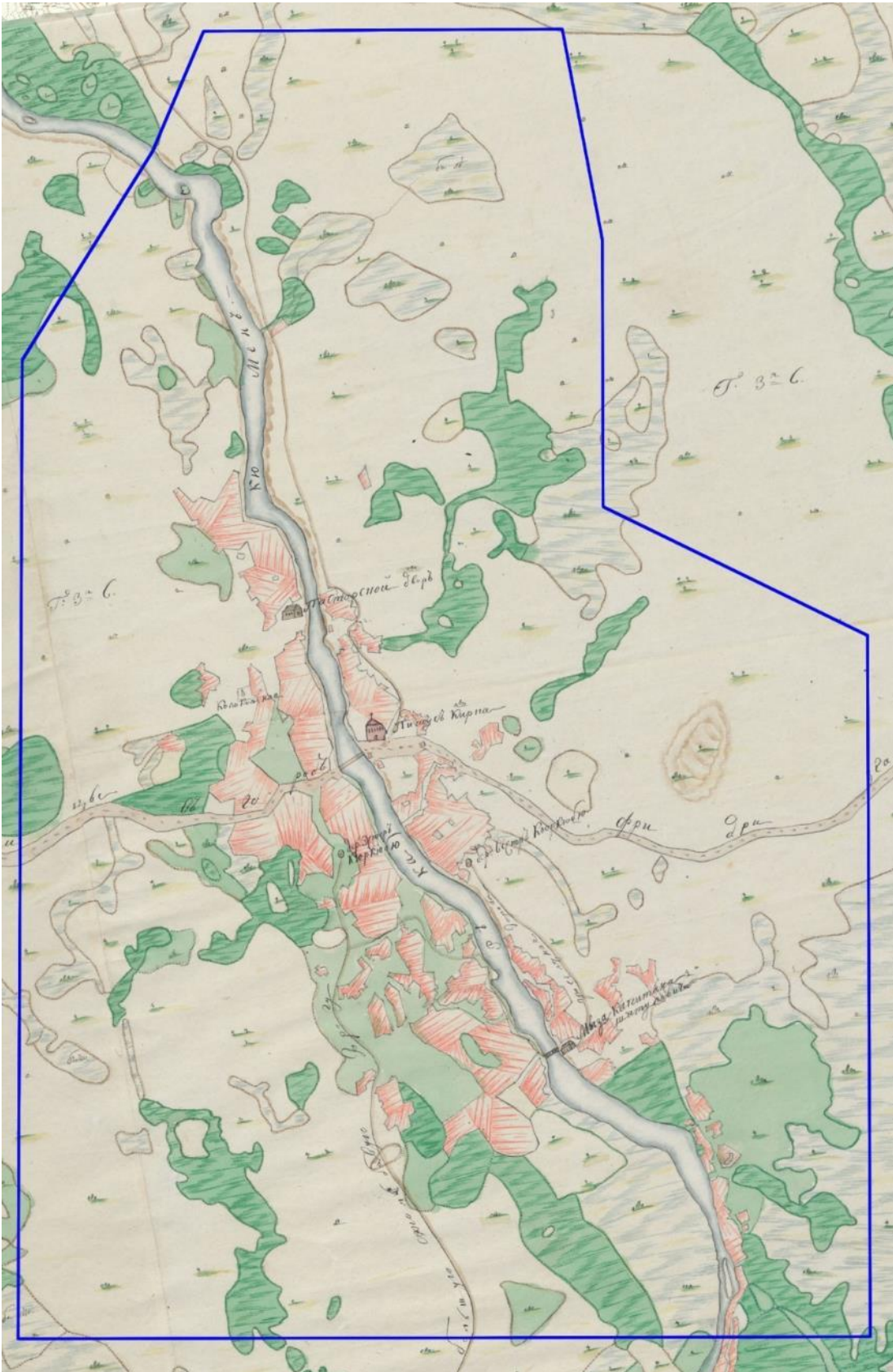
Kirkonkylän taajamarakenne sijoittuu pääasiassa itä-länsi suunnassa kulkevan valtatie E18 pohjoispuolelle. Taajama-alueen ulkopuolella tarkastelualue muodostuu pääosin rakentamattomista metsäisistä selänteistä sekä niiden väliin jäävistä suo-alueista ja pienistä pelloista tai viljelyalueiden osista. Alue on pääosin talouskäytössä olevaa metsämaata. Maaperä on hyvin vaihtelevaa ja pinnanmuodoiltaan kumpuilevaa.

Maa-ala peltoalueiden ulkopuolella on huuhtoutunutta ja erittäin kivikkoista moreeni- ja kalliomaata. Kalliokumpareiden rinteillä ja niiden välisissä notkelmissa esiintyy moreenimaita sekä paikoin pieniä savikoita. Alueen metsät ovat pääosin kuusi- ja mäntyvaltaisia. Puusto on pääosin iältään nuorta. Alueen suot ovat ojitettuja.

Merenpinnan korkeus on noussut esihistorialliselta ajalta nykypäiviin tultaessa huomattavasti. Tämä vaikuttaa erityisesti siihen, että kivi- ja pronssikautiset muinaisjäännökset saattavat sijaita nykyisin melko kaukana vedenrajasta, vaikka ne ovat aikanaan olleet melko rantasidonnaisia. Kivikautiset asuinpaikat löytyvät Pyhtäältä 15 – 30 metrin korkeustasoilta, siten, että vanhimmat kohteet ovat ylempänä kuin nuoremman kivikauden kohteet. Kivikauden loppuvaiheessa 1800 eKr. Kymijoen suu oli Stockforsin niskassa korkeudella 11,5 m mpy, noin 6 kilometriä nykyisestä jokisuusta. Pronssikauden lopun ja rautakauden alkupuolen tilannetta kuvaa 10 metrin käyrä. Rautakauden lopulla oltiin jo melko lähellä nykyistä rannan korkeutta eli n. 2 metrin korkeudella nykyisestä merenpinnasta. Pyhtään kirkonkylän alueella nykyinen asutus keskittyy voimakkaasti korkeustason 5 m mpy tienoille. Tarkemmin alueen vesistöhistoriaa on selvitetty tarkemmin Sirkka-Liisa Seppälän vuoden 2006 esihistoriallisia muinaisjäännöksiä koskevassa inventointiraportissa sivuilla 3–4.

1.3 Kirkonkylä

Pyhtään ensimmäinen maakirja on vuodelta 1543, missä mainitaan 29 Pyhtään kylää. Itäkirkonkylä tunnettiin nimellä "Öster Pyttisby", jossa oli kymmenen taloa. Itäkirkonkylässä sijaitsee myös keskiaikainen kivikirkko. Kylä vakiintui käsittämään yhdeksän taloa, joista ensimmäinen laskettiin yhteen Stockforsin kartanon kanssa. Länsikirkonkylä "Vester Pyttis by" merkittiin ensimmäisiin kymmenysluetteloihin kahtena kylänä ("Kijrelaijsby" & "Uthby"). Länsikirkonkylään vakiintui kymmenen taloa, joista yksi katoaa isonvihan jälkeen. Pyhtään kirkkoherran pappila sijaitsi kylässä, mutta lopulta se merkittiin omaksi kyläksi.

Kartta 4. Ote kartasta "Charta öfver Pyttis Kyrkobys och Stor Abborfors med flere byars ägor i Pyttis socken och Kymmenegårds Provenc. (MH MH 233/- -)". Ei mittakaavassa.

Kartta on laadittu 1700-luvun lopussa (todennäköisesti 1776/1777) ja ilmeisesti piirretty puhtaaksi noin v. 1800. Karttaan on merkitty tärkeimmät rakennukset, eli Pappila, Kirkko ja Stockforssin kartano. Lisäksi kartasta käy hyvin ilmi Viipurintien linjaus, tosin melko leveänä merkintänä. Kartan länsilaidassa tielinja voidaan tunnistaa maastossa Korskärrin kaakkoispuolella.

Karttaan on lisätty kaava-alueen rajausta sinisellä.

Kartta 5. Ote pitäjänkartasta. Ei mittakaavassa.

Kartta on laadittu 1800-luvun loppupuolella. Asutus (punaisella) on keskittynyt jokivarteen peltovainioiden keskelle jokivarteen. Alue pappilan pohjoispuolella on kartan perusteella asumaton. Alueella on tosin niittyjä (vihreä väri) ja peltoja (keltainen).

1.4 Rantatien linjaus

Rantatien syntyajankohtaa ei tiedetä varmasti, mutta luultavasti ainakin osa tielinjauksesta on ollut käytössä jo rautakaudella. Kokonaisuudessaan tie on todennäköisesti syntynyt viimeistään 1200-luvun loppupuolella, kun Turun ja Viipurin linnoja on alettu rakentaa. Ensimmäiset lähdemaininnat Rantatiestä ovat keskiajalta ja 1500-luvun alusta. Nämä ovat tienvarren maakappaleista annettuja rajatuomioita, joissa tie on mainittu rajamerkkinä. Pyhtään ja Kymin rajalta on tiestä maininta vuodelta 1530. Turun ja Viipurin välistä ja Uudenmaan kautta kulkevaa maantietä kuvaillaan ensimmäisen kerran koko matkaltaan Jacob Teitin vuosien 1555–1556 valitusluetteloön sisältyvässä tekstissä ”Suomessa yleisten teiden varilla olevat tilat, joihin kuningas aikoo asettaa vouteja”. (Gardberg ja Dahl 1991: 9; Salminen 1993: 19–21.)

Pyhtään länsipuolella Rantatien linjaus seuraa Ahvenkoskelta tulevaa metsätietä ja katoaa Valtien kohdalla. Valtatien ja Pyhtäänkujan välillä linjaus tulee esiin Valtatien pohjoispuolella sorapintaisena koilliseen eroavana tierauuniona. Rantatien linjaus seuraa Kymijoen Pyhtäänhaarassa olevan Kirkonkylän sillan yli Pyhtään kirkolle. Linjaus ohittaa kirkon eteläpuolelta ja kaartaa kirkonkylän halki kaakkoon. Noin 300 metriä kirkosta linjaus erkane sorapintaisena vaikeasti levinneenä pihatienä, ylittää pienehkön kiviholvirummun ja katoaa talon piha-alueeseen. Linjaus jatkuu Pyhtääntien mukaisesti, jolta se erkane sorapintaisena paikallistienä koilliseen nousten kuivalle Korkiaharjun kankaalle. Harjun päällä Rantatien linjauksesta poikkeaa kaakkoon harjun suuntaisesti Purolaan vienyt tie. Tien linjaukseen on vaikuttanut Pyhtään kunnanvaltuustossa vuonna 1930 esille tullut rannikkomaantien oikominen ja uudelleenrakentaminen, joka saatiin valmiiksi 1936. Valtatie 7 kestopäällystettiin Pyhtään kohdalla 1960-luvun puolivälin jälkeen. Tätä vanhemmat tielinjat erottuvat paikoitellen yhä maastossa.

Kuva 1. Rantatien linjaus on nykyisin pihatienä Pyhtääntien pohjoispuolella. Kuvassa oikealla näkyvän pensaan alta

Kuva 2. Ilmeisesti 1900-luvun alkupuolelle ajoittuva kivetty purouoma Pyhtäntien pohjoispuolella.

Kuva 3. Vanha maantien linjaus on kirkon kohdalla kevyenliikenteen väylänä.

Pyhtään kirkonkylän Kymijoen ylittävä silta

Kirkonkylän maantiesilta on valtakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön liittyvä silta. Kirkonkylän silta on yksi kolmesta Kymijoen läntisen päähaaran ylittäneestä sillasta. Pyhtään Kirkonkylän silta oli vuoteen 1921 neliaukkoinen kivisille maatuille ja virtapilareille rakennettu puinen tukianassilta. Vanhan kiviarkuille perustetun puusillan paikalle OY Constructor AB urakoi uuden sillan vuosina 1922-23. Kaareva yksijänteinen teräsbetoninen holvisilta toimii nykyisin kevyenliikenteen

siltana. Joen pohja on muokattu perusteellisesti 1800-luvun lopussa. Tämän ja myöhemmän siltarakentamisen seurauksena joen pohjassa tuskin on säilynyt rakenteita vanhemmista silloista.

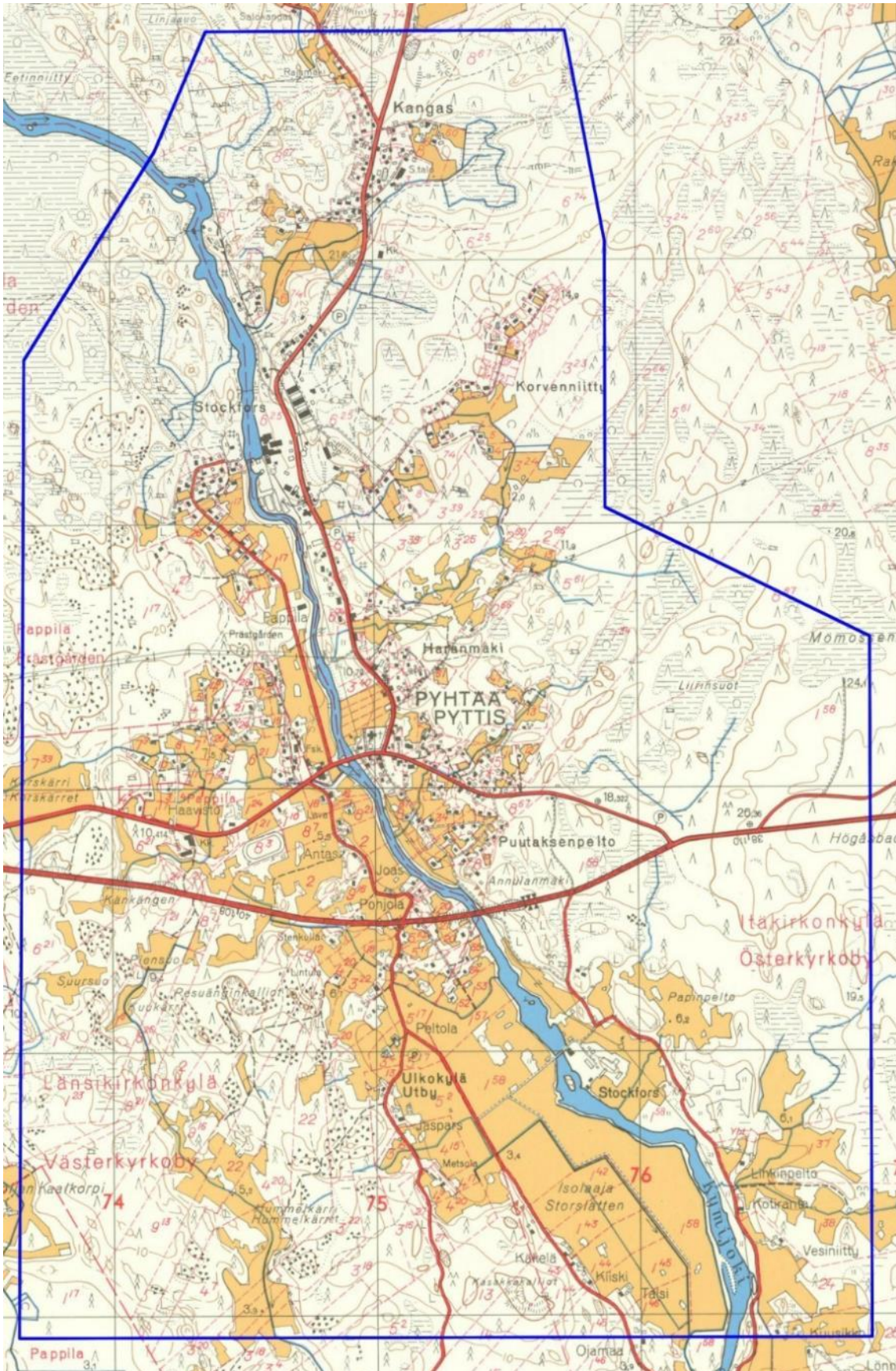
Kuva 4. Vasemmalla (pohjoisessa) kevyenliikenteen siltana toimiva vuosina 1922-1923 rakennettu betonisilta. Oikealla nykyinen maantiesilta.

1.5 Stockforsin tehdas

Pyhtään Stockforsin puuhiomon ja sen voima-aseman perustivat Halla yhtiön palveluksessa olleet norjalaiset konsuli Olav Bülow ja insinööri Ole Nedrum vuonna 1902. Hyödyntääkseen Kymijoen läntisten koskien voimavarat he olivat ostaneet vuonna 1897 Stockforsin vanhan säteritilan. Tällä oli suuria vaikutuksia Pyhtään kehitykseen.

Stockforsin puuhiomo aloitti toimintansa 1902 ja saha perustettiin 1906. Tehtaan läheisyyteen rakennettiin useita työväen asuinrakennuksia 1950-luvulle saakka kirkolle vievän tien varteen sekä joen toiselle puolelle Mutankylään. Stockforsin tehdasalue sisältää useita merkittäviä teollisuusrakennuksia 1900-luvun alkupuoliskolta, kuten paja, valimo, vanha ja uusi kuorimo, hiomo, sihti- ja lajitteluhuone, vastaanottosali, makasiineja, sähköverstaas paloasema sekä tehtaan piippu. Tehtaan perustamisen seurauksena parannettiin alueen liikenneyhteyksiä mm. perkaamalla koko jokihaara aina tehtaalle asti laivaliikenteelle sopivaksi.

Vuonna 1984 Enso-Gutzeit Oy osti Oy Stockfors Ab:n. Se ei ollut kiinnostunut pienestä hiomosta vaan yhtiön 5 500 hehtaarin metsäomaisuudesta ja voimalaitoksista. Enso-Gutzeit jatkoi jonkin vuoden hiomon toimintaa Pyhtään hiomo-nimellä. Hiomo lopetti toimintansa 1989, minkä seurauksena useita rakennuksia on jäänyt tyhjilleen. Nimenä Oy Stockfors Ab katosi yritysmailmasta helmikuussa 1997, jolloin se rekisteröitiin Tornator Oy:ksi.

Kartta 6. Ote peruskartoista vuodelta 1967. Ei mittakaavassa.

Aikaisempiin karttoihin verrattuna alueen kehitys näkyy erityisesti Stockforsin tehtaan alueella sekä sen ympäristössä, jonne on syntynyt teollisuuden myötä asuinalueita.

2 Inventointityö

Inventoinnin esiselvityksessä käytettiin kirjallisuutta, Museoviraston rekisteriportaalien tietoja sekä historiallista kartta-aineistoa, kuten isojakokarttoja sekä pitäjänkarttoja. Inventoinnin taustaksi tarkasteltiin myös laserkeilausaineistoja (Maanmittauslaitoksen Rinnevarjostus), joiden perustella pyrittiin tunnistamaan kiinnostavia maastokohtia.

Historialliset kartat asemoitiin peruskarttojen päälle, minkä perusteella valittiin alueita maastossa tarkastettaviksi. Tällaisia olivat mm. vanhojen kyläonttien paikat ja käytöstä jääneet tieosuudet. Maastotöiden yhteydessä tiedusteltiin paikallisilta harrastajilta mahdollisten uusien kohteiden sijoittumista.

Maastotarkastuksessa tarkastettiin suunniteltujen muuttuvan maankäytön alueiden lisäksi arkeologisesti potentiaalisia alueita. Lisäksi maastotöissä tarkastettiin nykykohteiden kunto sekä etsittiin entuudestaan tuntemattomia muinaisjäännöksiä.

Maastossa kohteet valokuvattiin ja niistä kirjattiin havainnot sekä maasto-, maa-perä- ym. havainnot sekä mahdolliset muut taustatiedot. Maastossa paikantaminen tehtiin inventointiin riittävällä tarkkuudella. Kohteet paikannettiin GPS-laitteen (Garmin GPSmap 62s ja Garmin Montana 610, tarkkuus noin +/- 5 m), mittanauhojen ja kompassin avulla. Rakenteiden sijainnin ja havaintopisteiden mittaamiseen käytettiin GPS laitetta. Tutkimuksen koordinaatistona käytettiin WGS84 koordinaattijärjestelmää, joka muunnettiin ETRS-TM35 järjestelmään MapInfo 12 tietokoneohjelman avulla, jolla myös inventointikertomuksen kartat laadittiin.

2.1 Vuoden 2017 maastotyöt

Pintapoittoa yritettiin muutamalla pellolla alueen pohjoisosassa, mutta tulokset olivat melko heikkoja. Suurin osa alueen pelloista oli tarkastushetkellä joko heinäillä tai kesannolla. Alavia peltoalueita alueen eteläosassa ei edes yritetty pintapoittoa, koska pellot ovat melko alavalla maalla ja niissä oli sadonkorjaus käynnissä inventoinnin toteutushetkellä.

Metsäalueet olivat soisia tai kivikkoisia, mikä teki liikkumisesta hankalaa. Käytännössä kulkua maastossa ohjasivat tiet ja polut. Ainoastaan aivan alueen koillisosassa maasto oli hieman helppokulkuisempaa.

Suurimassa osassa aluetta tarkasteltiin maastoa pintapuolisesti, mutta muinaisjäännöksen löytämisen kannalta otollisimmiksi koettuihin kohtiin kaivettiin myös muutamia lapionpistoja. Todennäköiset muuttuvan maankäytön alueet inventoitiin tarkemmin ja muut alueet otoksin. Soistuneita alueita käytiin pintapuolisesti, kun taas kallio- ja hiekkamaa-alueille paneuduttiin tarkemmin. Kivinen ja soinen maasto vaikeutti kulkemista monin paikoin jokivarsialueen ulkopuolella. Maininnan arvoisena muodostelmana voitaneen pitää hiekka/soraharjannetta alueen kaakkoisosassa, joka alkaa sunnilleen Linkinpellon kohdalla etelästä ja jatkaa hieman kaartuen kohti pohjoista Papinpellon itäpuolella. Harjanteesta oli monin paikoin otettu hiekkaa.

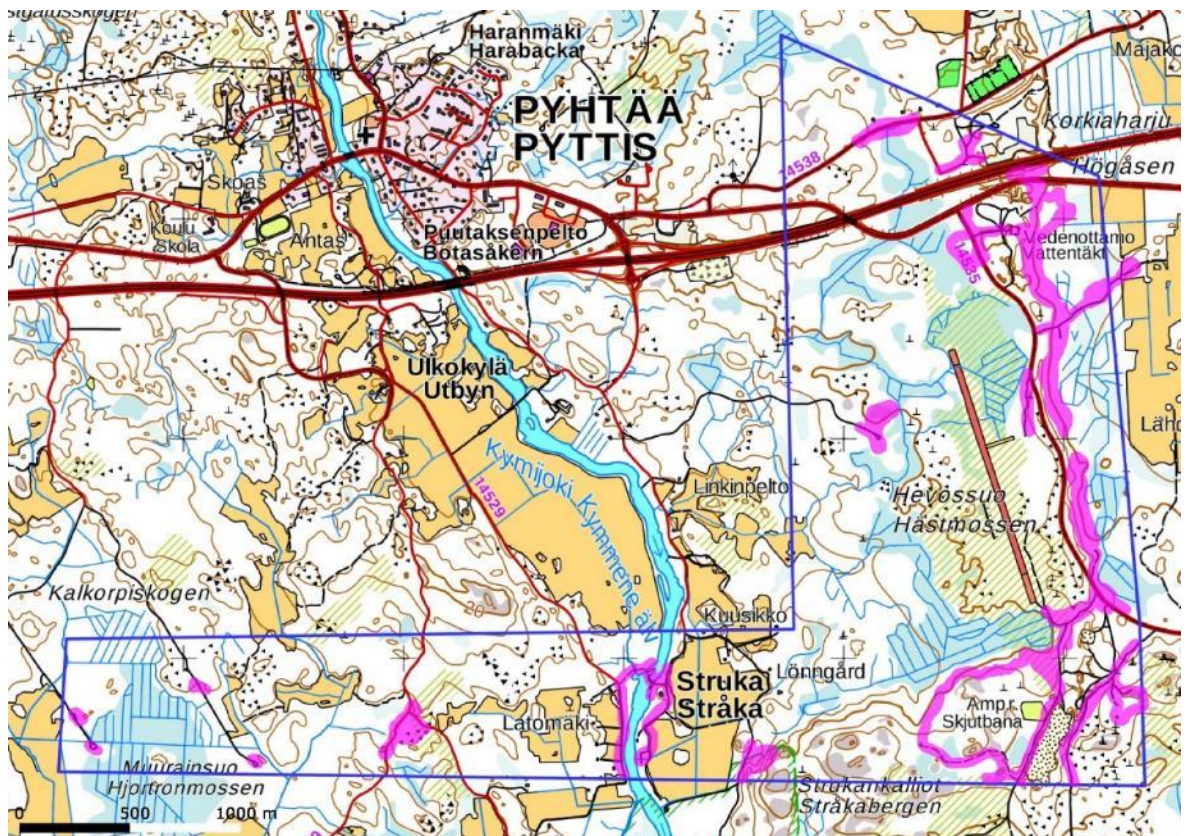
Kartta 7. Kartta maastossa v. 2017 tarkastetuista alueista. MK 1:30 000.

2.2 Vuoden 2019 maastotyöt

Kaava-alueen laajennusosa sijoittui siis aiemman alueen etelä- ja kaakkoispuolille. Maasto laajennusalueen etelä- ja lounaisosassa on pääosin soista, kivikkoista ja/tai kalliota. Kaiken kaikkiaan tämä osa alueesta arvioitiin muinaisjäännösten löytymisen kannalta varsin epätoivoiseksi. Vuoden 2014 inventoinnissa (Luoto) Hevossuon aluetta tarkastettiin maastossa laajasti, joten nämä osat jätettiin nyt vähemmälle huomioille. Tuolloin alueelle suunniteltiin tuulivoimaloita, mutta sittemmin alueelle on rakennettu (ja on osin vielä rakenteilla) lentokenttä.

Maastotyöt keskittyivät suurelta osin alueen itäosaan, Korkiaharjulle. Moreeniharju on osaksi hyvin kivikkoinen ja louhikkoinen, mutta varsinkin ampumaradan koillispuoli (alueen kaakkoisnurkka) ja vedenottamon kaakkoispuoli ovat hiekkaisempia. Harjulta on otettu laajasti maa-ainesta, mikä näkyy hyvin rinnevarjostusaineistosta. Harjun hiekkaisille osille tehtiin inventoinnin yhteydessä useita kymmeniä koekuoppia, mutta esihistoriaan ajoittuvat havainnot jäivät hyvin laihoiksi: entuudestaan tunnetun kivikautisen asuinpaikan (Hästmossabacken) alueelta havaittiin maanpinnalta yksittäinen kvartsi-iskos. Harrastaja-arkeologit ovat tehneet kivikautteen ajoittuvia löytöjä samaisen tunnetun kivikautisen asuinpaikan lähistöltä. Onkin todennäköistä, että alueen kivikautinen asutus on ollut nykytietoa laajempaa, vaikka nyt siitä ei saatu lisätodisteita.

Harjun alueelta tunnettiin entuudestaan useita hiilimiiluja ja muutamia tervahau-toja. Inventoinnin yhteydessä hiilimiiluja alueelta löydettiin jokunen lisää ja niille (sekä aiemmin rajaamattomille miiluryhmille) laadittiin muinaisjäännösrajaukset. Pienemmät hiilimiilut eivät näy rinnevarjostusaineistossa, ja pidänkin erittäin todennäköisenä, että harjun alueella on edelleenkin muinaisjäännösrekisteriin saatamattomia hiilimiiluja.

Kartta 8. Maastossa tarkastetut alueet 2019. Ei mittakaavassa.

3 Kohteet

KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET (* = uusi kohde)

	Nimi	tyyppi	ajoitus	huomioita
1	Itäkirkonkylä Stockfors 1	asuinpaikat	historiallinen	Luokitus ja rajaus pidetään ennallaan.
2	Itäkirkonkylä Stockfors 2	kivirakenteet, kellarit	historiallinen	Luokitus ja rajaus pidetään ennallaan.
3	Suuri Rantatie Pyhtään-tie 17	kulkuväylät, tienpohjat	historiallinen	Rajausta ehdotetaan siirrettäväksi n. 20 m koilliseen
4	Pyhtään kirkko	kirkkorakenteet, kirkonpaikat	keskiaikainen	Luokitus pidetään ennallaan (?). Kohteen tarkempi rajaaminen edellyttää tarkempia maastotutkimuksia.
5	Pappila Suurpappila	asuinpaikat, virkat	historiallinen	Luokitus pidetään ennallaan, rajausta tarkennetaan tehtyjen maastohavaintojen perusteella.
6	Itäkirkonkylä Pettersäng	asuinpaikat, talonpohjat	historiallinen	Luokitus ja rajaus pidetään ennallaan.
7	Riitinginsuo 3	asuinpaikat	kivikautinen - pronssikautinen	Luokitus ja rajaus pidetään ennallaan.
8	Hakamaa	kivirakenteet, rökkiöt	ajoitamaton	Luokitus ja rajaus pidetään ennallaan.
9	Hevossuo	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Kohteelle tehtiin aluerajaus.
10	Hästmossabacken	asuinpaikat, hiilimiilut	kivikautinen, historiallinen	Aluerajauksista laajennettiin hie- man koilliseen, nyt se kattaa myös paikan hiilimiilut.
11	Vedenottamo	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Kohteelle ei tehty aluerajauksia – paikalta ei havaittu hiilimiilua.
12	Pienpappila 1	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Kohteelle tehtiin aluerajaus.
13	Stockfors	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat	historiallinen	Kohteelle tehtiin aluerajaus.
14	Lilla Högåsbacken	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Kohteelle tehtiin aluerajaus.
15	Kankaansuo*	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Hiilimiilu erottuu maastossa sel- keänä rakenteena.
16	Puutaksenpelto*	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Todennäköinen hiilimiilu hanka- lassa maastossa.
17	Papinpelto 2*	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Hiilimiilu erottuu maastossa sel- keänä rakenteena.
18	Lilla Högåsbacken 2*	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Uusi kohde, kolme hiilimiilua ja todennäköinen tervahauta.
19	Hästmossabacken 2*	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut	historiallinen	Uusi kohde, kolme hiilimiilua.

MAHDOLLISET MUINAISJÄÄNNÖKSET

20	Laukkanen	hautapaikat, hau- tausmaat	historiallinen	Kohteen luonteen ja laajuuden määrittäminen vaatii tarkempia tutkimuksia. Luokitus pidetään ennallaan.
21	Rahakivi	hautapaikat, hau- tausmaat	historiallinen	Luokitus ja rajausta pidetään ennallaan. Kohteen luonteen ja laajuuden määrittäminen vaatii tarkempia tutkimuksia.
22	Suuri Rantatie Mömosen	kulkuväylät, tien- pohjat	historiallinen	Luokitus ja rajausta pidetään ennallaan. Kohteen säilyneisyyden selvittäminen vaatisi kohdennetun tutkimuksen..

MUUT KULTTUURIPERINTÖKOhteet

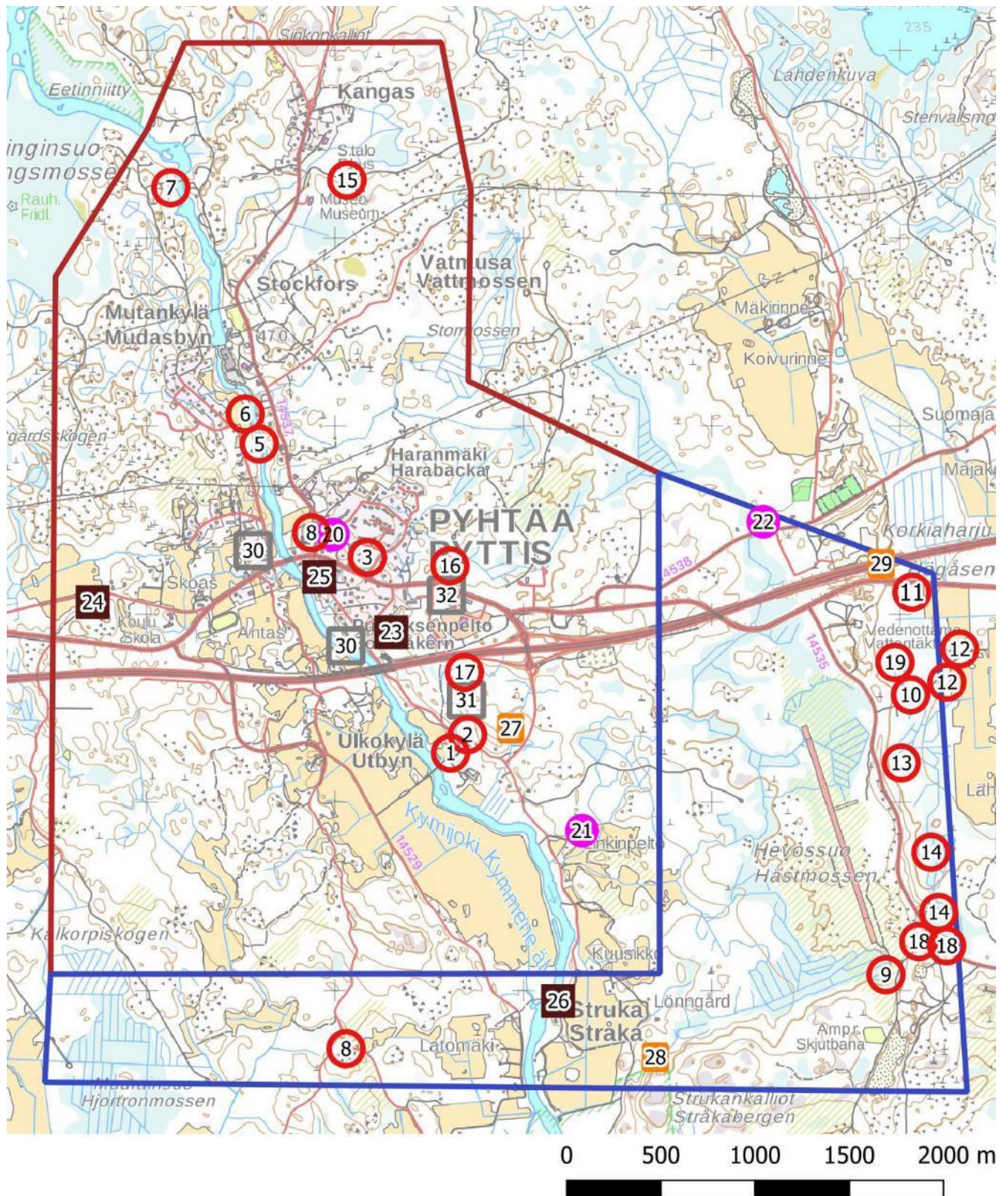
23	Annulanmäki	kivirakenteet, ki- viaidat	historiallinen	Rajausta tarkennettu. Tyyppi ehdotetaan muutettavaksi "työ- ja valmistuspaikat, kivilouhos". Ehdotetaan siirrettäväksi luokkaan "muut kohteet"
24	Suuri Rantatie Kors- kärri*	kulkuväylät, tien- pohjat	historiallinen	Historiallinen tielinja on melko hyvin säilynyt.
25	Österkyrkoby (Itäkirkon- kylä)*	asuinpaikat, kylä- paikat	historiallinen	kylän sijainti 1700-luvulla, nykyisin asuttu
26	Rukan sulku	kulkuväylät, kana- vat	historiallinen	Paikan oikea nimi on Strukan sulku. Kohteelle tehtiin alerajausta.

LÖYTÖPAIKAT

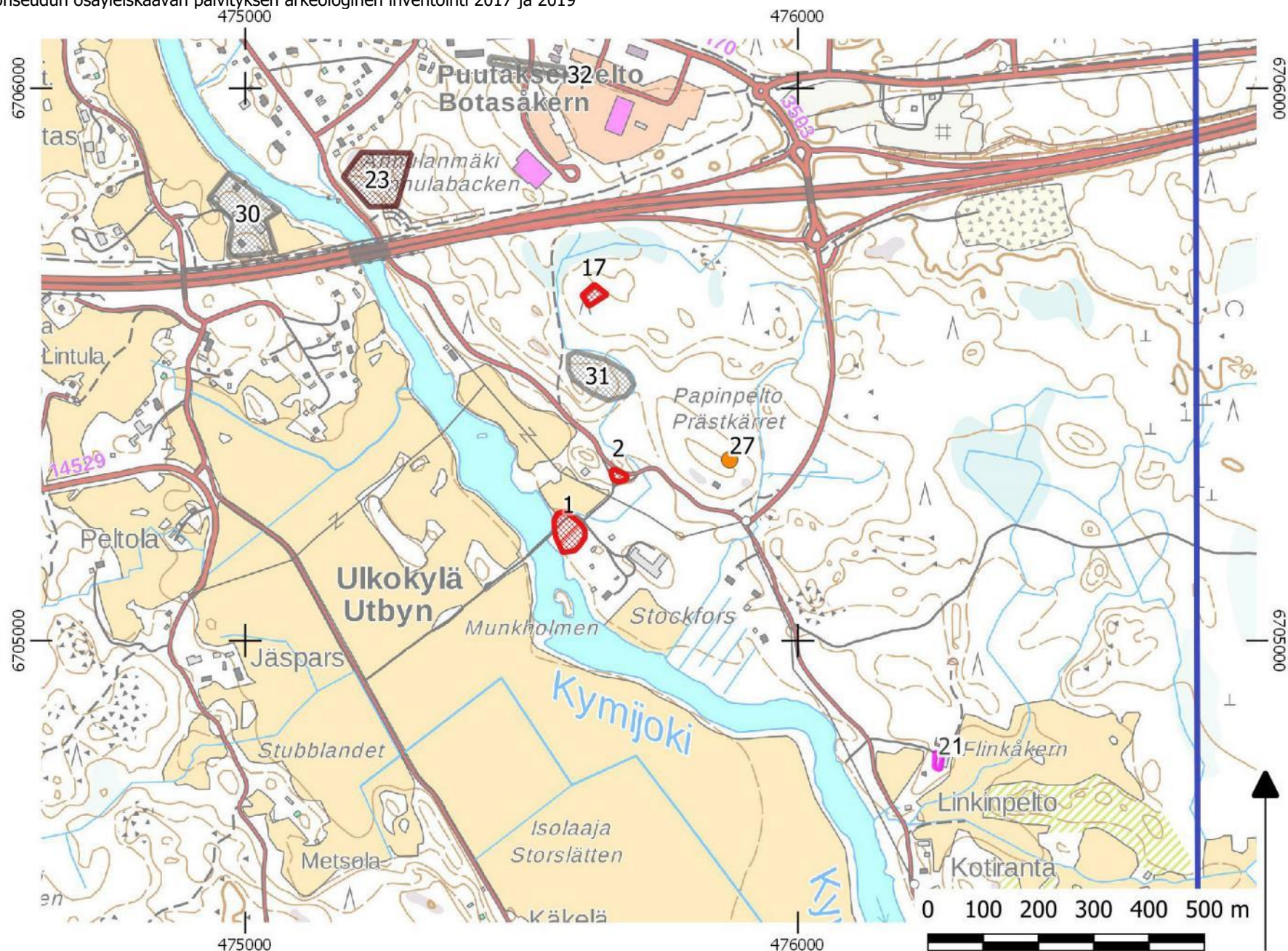
27	Papinpelto	löytöpaikat	pronssikauti- nen	Kohteen luonteen ja laajuuden määrittäminen vaatii tarkempia tutkimuksia.
28	Stråkfors	löytöpaikat	keskiaikainen	Paikalta ei havaittu mitään muinaisjäännöksen viittaavaa.
29	Korkiaharju	löytöpaikat	kivikautinen	Paikan voi katsoa tuhoutuneeksi moottoritien rakennustoissa. Mjrekisterissä on kaksi samannimistä kohdetta.

MUUT KOhteet

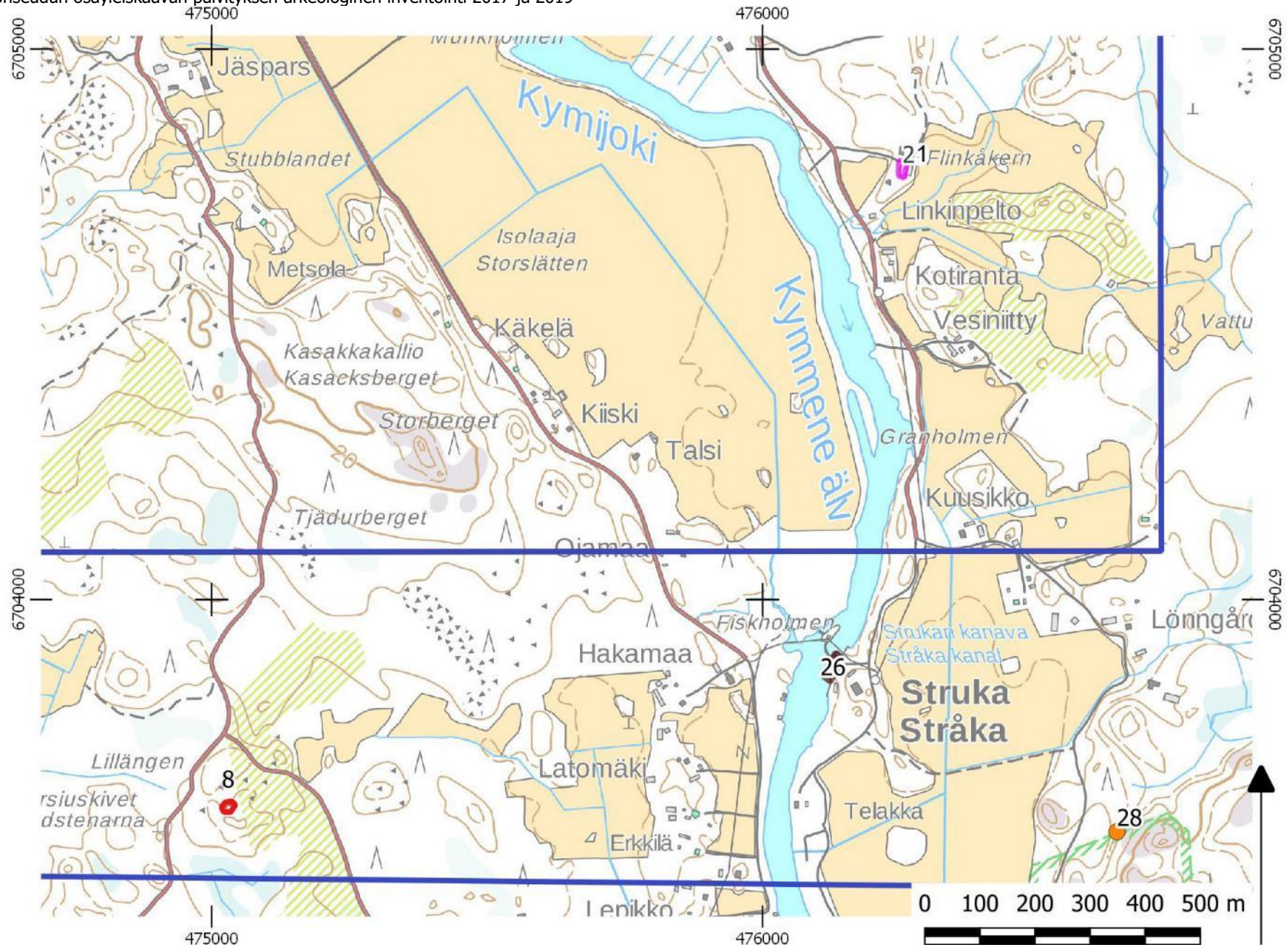
30	Västerkyrkoby (Länsi- kirkonkylä)*	asuinpaikat, kylä- paikat	historiallinen	kylän sijainti 1600-luvun lopussa, nykyisin asuttu
31	Papinpelto 3*	asuinpaikat, talon- pohjat	historiallinen	talon luonnonkiviperustuksia. Asuttu 1900-luvulla
32	Suuri Rantatie Itäkirkon- kylä Puutaksen- pelto	kulkuväylät, tien- pohjat	historiallinen	Kulkuväylä on todennäköisesti lähes tuhoutunut ja siitä on tuskin mitään jäljellä. Ehdotetaan siirrettäväksi luokkaan "muut kohteet"

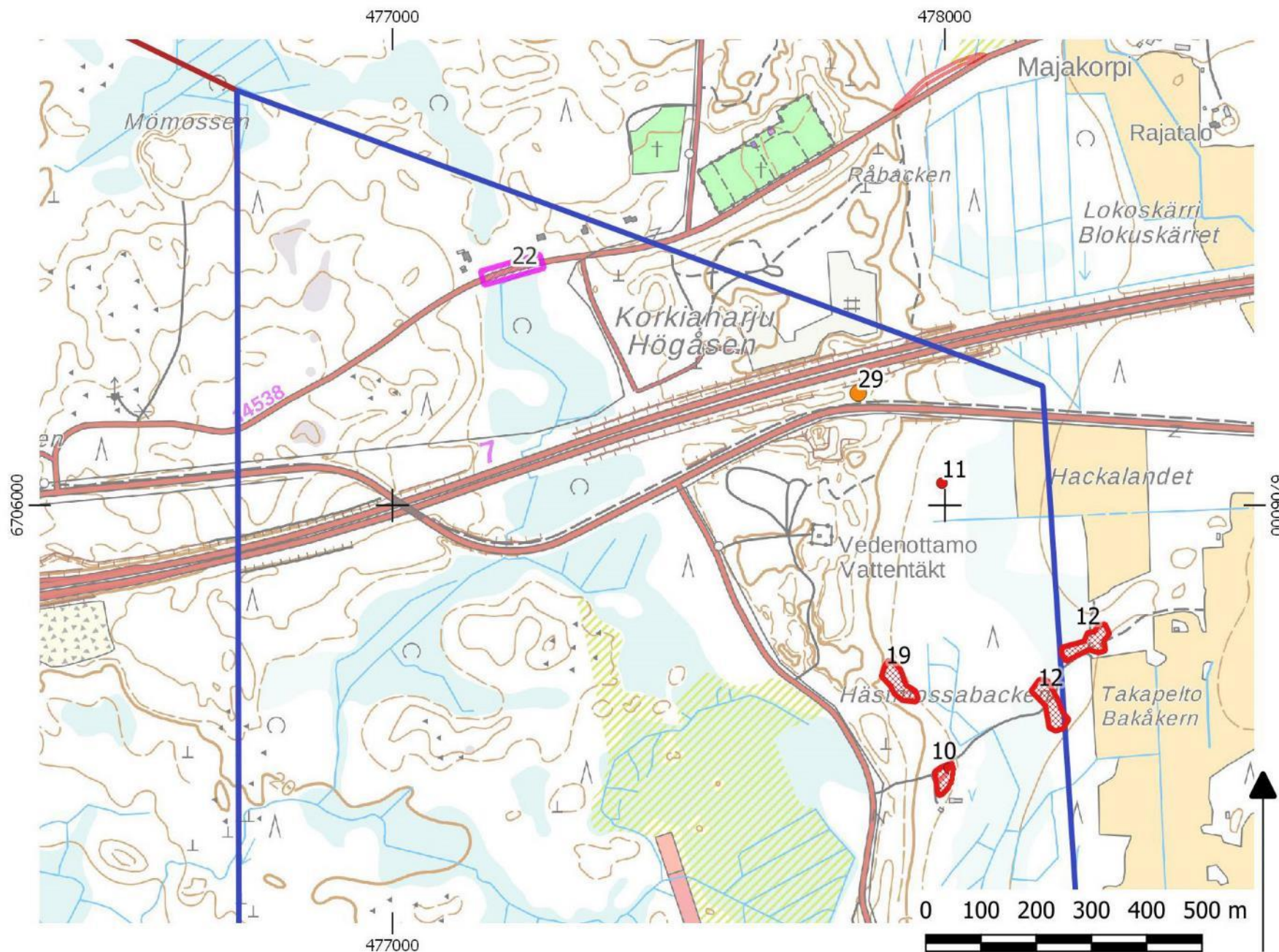
Kartta 9. Yleiskartta kohteiden sijainnista. MK 1 : 30 000.

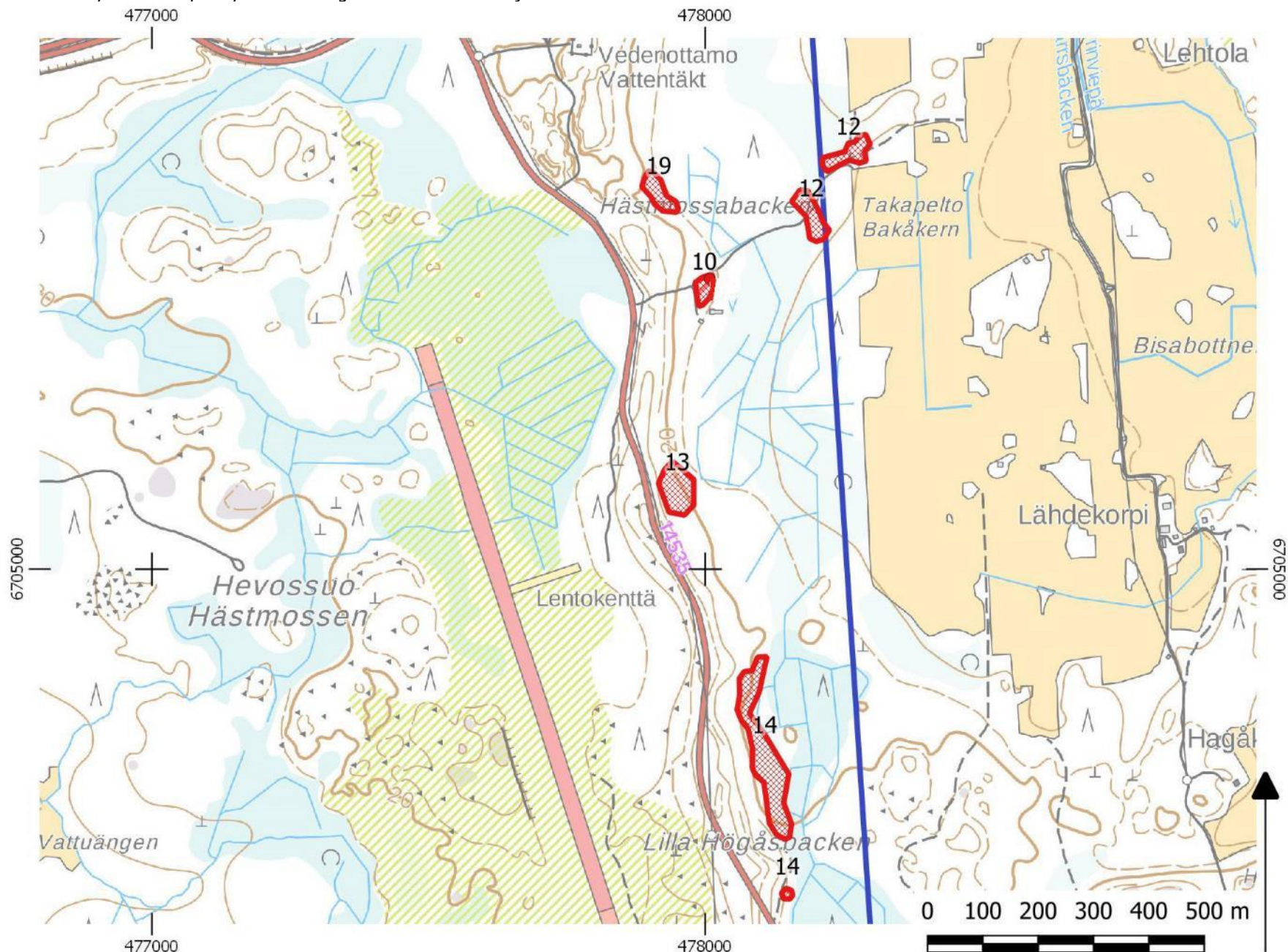
Kartta 10. Inventointialueen kohteet (1, 2, 17, 21, 23, 27 ja 30). MK 1 : 10 000.

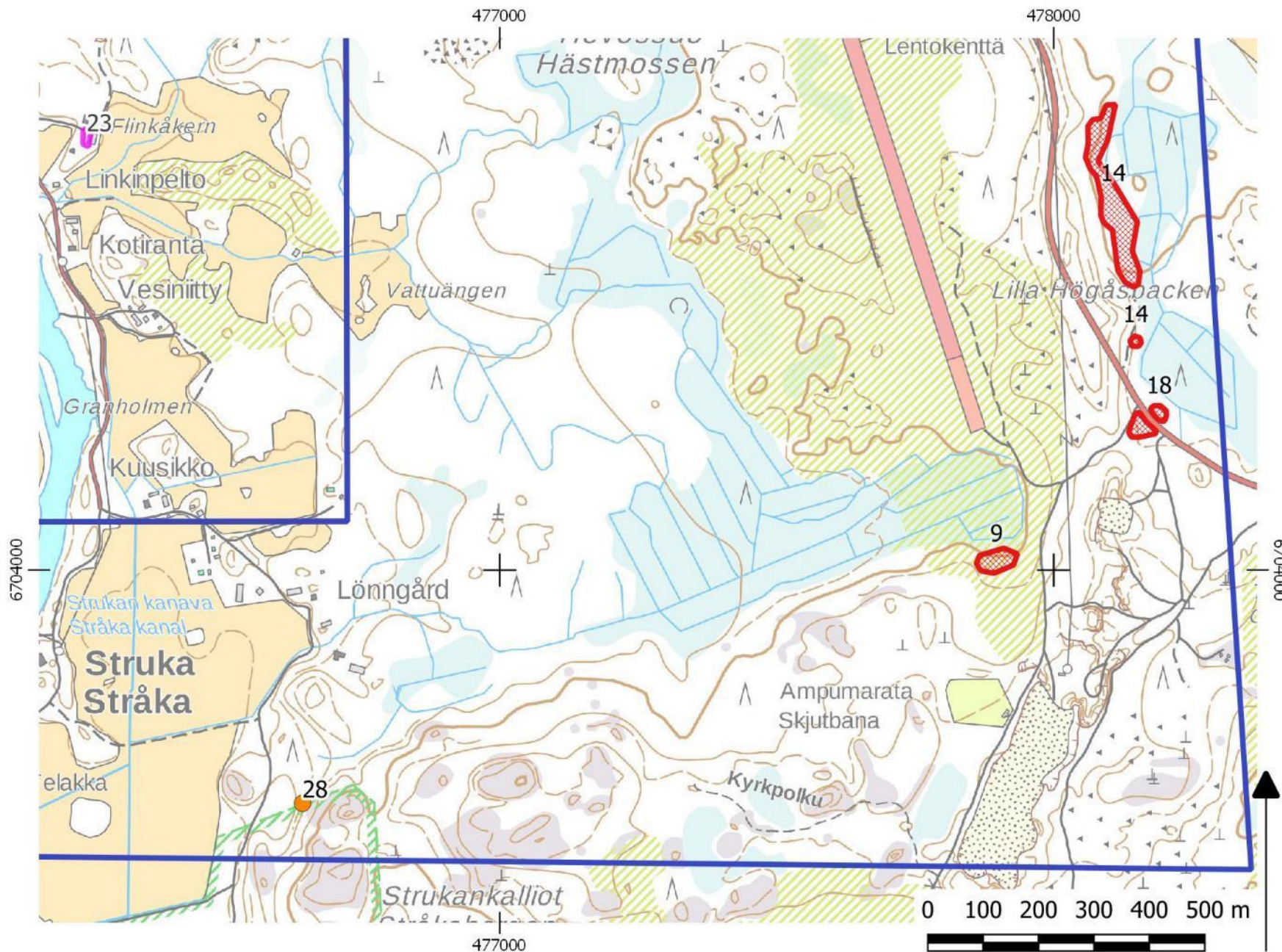
Kartta 11. Inventointialueen kohteet (8, 21 ja 28). MK 1 : 10 000.

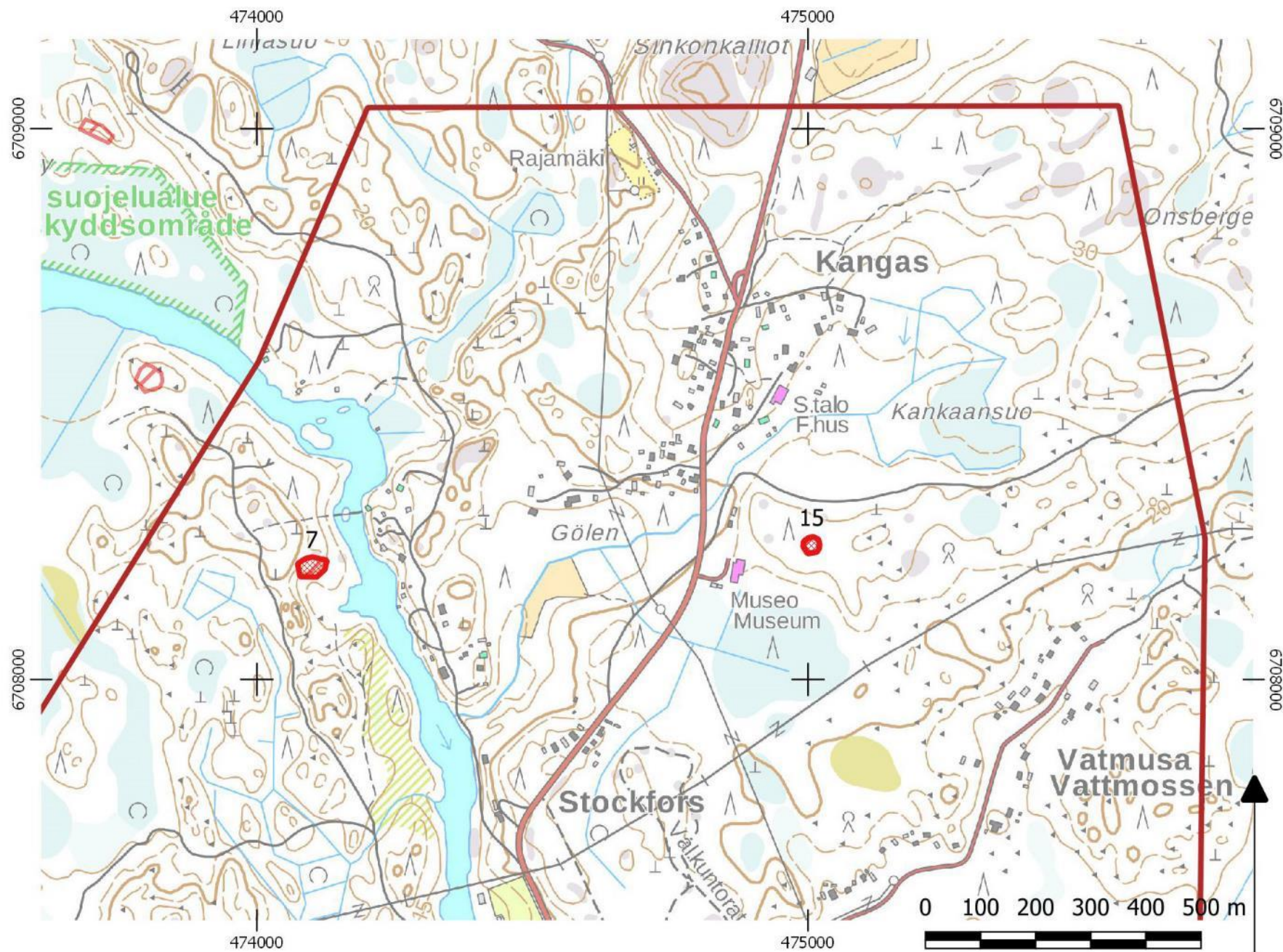
Kartta 12. Inventointialueen kohteet (10, 11, 12, 19, 22 ja 29). MK 1 : 10 000.

Kartta 13. Inventointialueen kohteet (10, 12, 13, 14, 19). MK 1 : 10 000.

Kartta 14. Inventointialueen kohteet (9, 14, 18 ja 28). MK 1 : 10 000.

Kartta 15. Inventointialueen kohteet (7 ja 15). MK 1 : 10 000.

Kartta 16. Inventointialueen kohteet (3, 5, 6, 8, 16, 20, 25 ja 30). MK 1 : 10 000.

Kiinteät muinaisjäännökset

3.1 Itäkirkonkylä Stockfors 1 1 000 009 817

Nimi:	Itäkirkonkylä Stockfors 1
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Mj.rekisteritunnus:	1000009817
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat
Lukumäärä:	
N	6 705 187
E	475 581
Z/m.mpy	2,5 m mpy
Koord.selite	kivijalan keskikoordinaatit
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäännösrekisteri:

Stockfors 1 sijaitsee Itäkirkonkylän keskustan ja valtatie 7 kaakkoispuolella Kymi-joen rannalla. Paikalla näkyy joen yli vievän sillan kaakkoispuolella n. 17 x 30 m kokoinen kivijalka. Lyhyempi sivu on alun perin ollut noin 10 metriä pitkä, mutta sitä on jatkettu myöhemmin betoniperustuksella. Kivijalan lähiympäristö on rakentamatonta ja paikalla on todennäköisesti säilynyt hyvin myös vanhempien rakenteiden jäännöksiä, sillä Stockforsin kartano on vanhojen karttojen perusteella ollut samalla paikalla ainakin 1600-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin.

Stockfors on perustettu viimeistään 1500-luvulla ja siitä tuli säterikartano 1660-luvulla, kun Lorentz Creutz liitti siihen kaksi muuta Itäkirkonkylän tilaa.

Kuva 5. Pyhtään Stockforsin päärakennus ja nykyistä siltaa vanhempi puusilta 1913

Kuvalähde: <https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockfors>, Gårdens karaktärsbyggnad år 1913. Alkuperäinen kuva: Stockfors gård huvudbyggnad 1913 Pyttis (Pyhtää), S Brander.

Muuta:

Stockfors on perustettu viimeistään 1500-luvulla. Tila oli kruunulle peruutettu kirkontila, jonka viljelijä on vuonna 1552 merkitty Itäkirkonkylään. Stockfors esiintyy ensimmäisen kerran omana kylänään vuonna 1558, mutta seuraavan vuosisadan lopulla (1692), se liitettiin jälleen Itäkirkonkylään. Stockforsista tuli säterikartano 1660-luvulla, kun Lorentz Creutz liitti siihen kaksi muuta Itäkirkonkylän tilaa (Oksanen 1991: 132, 144–145, 211–212).

Kivijalan lähiympäristö on rakentamatonta ja paikalla on todennäköisesti säilynyt hyvin myös vanhempien rakenteiden jäännöksiä, sillä Stockforsin kartano on vanhojen karttojen perusteella ollut samalla paikalla ainakin 1600-luvun lopulta 1900-luvun puoliväliin. Muinaisjäännösalueen rajausta perustuu näkyvien rakenteiden sekä topografian perusteella tehtyyn arvioon (Vuoristo 2008).

Nykyisin Stockforsin kartanon terässilta (1930) on maakunnallisesti arvokkaaseen kartano ympäristöön liittyvä silta. Stockforsin kartanon kohdalla on ollut silta ainakin vuodesta 1692. Nykyinen silta on rakennettu korkeaksi hioketehtaan ja matkustajaliikenteen vuoksi. Ennen joen perkaamista 1800-luvulla paikalla oli vuolas koski. Aikanaan koskessa harjoitettiin vaelluskalapyyntiä. Koskea perattu 1900-luvun alussa teollisuuden tarpeisiin, joten paikalla tuskin on säilynyt merkittäviä rakenteita.

Havainnot 2017:

Nykyisin maanpinnalle näkyvät rakenteet ovat rakennusten perustuksia 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta. Lisäksi jokirannassa on 1900-luvun alkupuolen kivirakenteita. Vanhempi asutus paikalla todennäköisesti sijoittuu raunioiden ympäristöön, mutta sen toteaminen vaatii tarkempia tutkimuksia. Luokitus ja rajausta pidetään ennallaan (vrt. Vuoristo 2008).

Kuva 6. Kivettyä rantatörmää 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta kartanon kivijalan läheisyydestä.

3.2 Itäkirkonkylä Stockfors 2 1 000 009 818

Nimi:	Itäkirkonkylä Stockfors 2
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000009818
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	kivirakenteet, kellarit
Lukumäärä:	
N	6705291
E	475677
Z/m.mpy	5,00 m mpy
Koord.selite	keskikoordinaatit
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäänösrekisteri:

Stockforsin kartanon perustusten koillispuolella Strukan suluille vievän tien reu-
nassa on säilynyt lähes ehjä isokokoinen kaariholvattu kivikellari, jonka päällä kas-
vaa nuoria puita. Rakennus on kaksiosainen. Oviaukon viereinen tila on muutaman
neliön kokoinen ja sen seinillä näkyy kivien välissä tiiltä ja laastia. Sisempi osa on
yli 10 m pitkä. Tila vaikutti kokonaan kivistä rakennetulta, mutta inventoinnissa
sitä ei voitu tarkastaa kunnolla romahdusvaaran vuoksi. Kellariin on vedetty säh-
köt, jotka eivät ole enää toiminnassa. Kellarin päällä on saattanut olla aikaisemmin
myös asuinrakennus. Kellarirakennus liittyy todennäköisesti Stockforsin kartanon
toimintaan.

Havainnot 2017:

Kohteen kuvaus vastaa maastohavaintoja. Ulkoisten piirteiden perusteella kivikel-
lari on todennäköisesti rakennettu 1800-luvun loppupuolella.

Kuva 7. Lohkotuista luonnonkivistä tehty kellari, muinaisjäänös Stockfors 2.

3.3 Suuri Rantatie Pyhtäantie 17 1 000 027 551

Nimi:	Suuri Rantatie Pyhtäantie 17	
Kunta:	Pyhtää	
Laji:	mahdollinen muinaisjäänös	
	ehdotus: kiinteä muinaisjäänös	
Mj.rekisteritunnus:	1000027551	
Ajoitus:	historiallinen aika	
Muinaisj.tyyppi:	kulkuväylät, sillanpaikat	
Lukumäärä:		
N	6706250	6 706 232
E	475052	475 143
Z/m.mpy	2,5 m mpy	
Koord.selite		
Peruskartta:		
Aiemmat tutkimukset:	-	

Muinaisjäänösrekisteri:

Senaatin kartaston karttaan [Pyhtää] (IX 38) vuodelta 1875 on merkitty silta kohtaan, jossa Suuri Rantatie ylittää Kymijokeen laskevan vaatimattoman puron. Paikalla on mahdollisesti ollut silta koko Suuren Rantatien historian ajan. Sillan jäännöksiä saattaa olla säilyneenä uudempien tiekerrosten alla.

Havainnot 2017:

Vuonna 1692 laaditun kartan mukaan paikalla on sijainnut silta jo 1600-luvulla. Vanhempi linjaus on kulkenut nykyistä tielinjausta pohjoisempana. Kirkosta noin 300 metriä lounaaseen asuinrakennusten pihapiirissä on säilynyt vanhaa tietä sekä purouomaan rakennettu kivistä holvattu silta.

Yleisen tien linjaus on siirtynyt paikalta 1930-luvulla, kun Rantatien linjausta Pyhtään kohdalla oikaistiin. Havaittu lohkokivirakenne ajoittunee ulkoisten piirteidensä perusteella 1900-luvun alkuun. Sillan kanssa samanaikaiseksi ajoittunee lohkoituista luonnonkivistä rakennettu purouoma Pyhtäntien pohjoispuolella.

Havaintojen perusteella aikaisempaa muinaisjäänösrajausta ehdotetaan siirrettäväksi n. 20 m koilliseen paikkaan, jossa lohkokivistä tehty siltarumpu yhä sijaitsee.

3.4 Pyhtään kirkko 1 000 014 860

Nimi:	Pyhtään kirkko
Kunta:	
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000014860
Ajoitus:	keskiaikainen
Muinaisj.tyyppi:	kirkkorakenteet, kirkonpaikat
Lukumäärä:	
N	6706379
E	474830
Z/m.mpy	5 – 7,5 m mpy
Koord.selite	kirkon koordinaatit
Aiemmat tutkimukset:	valvonta Björn Cederhvarf 1907 valvonta Marja-Terttu Hellsten 1966

Muinaisjäänösrekisteri:

Pyhtään kirkkopitäjä on muodostettu viimeistään 1300-luvun puolivälissä. Pyhtään nykyinen kirkonpaikka on todennäköisesti alkuperäinen ja se on valittu kappeliseurakuntaa muodostettaessa. Kivikirkko on säilyttänyt hyvin keskiaikaisen asunsa. Kirkko on rakennettu vuoden 1460 tienoilla.

Kirkon ympäristön muinaisjäänösalueita ei ole rajattu.

Muuta:

Todennäköisesti Pyhtään kivikirkon läheisyydessä on sijainnut 1600-luvulla puinen Suomalainen kirkko, jolla oli jopa oma hautausmaa (Tamminen 1997: 94). Tämä kirkko mainitaan arkistoissa 1782, mutta sitä ei ole käytetty enää vuoden 1773 jälkeen.

Pyhtään kirkon nykyinen tapuli on rakennettu 1820-luvulla. Kirkon vanha kellotapuli sijaitsi lähellä rantaa (katso kuva viereisellä sivulla). Nykyisin vanhalla tapulinpaikalla on 1900-luvulla rakennettu asuinrakennus.

Havainnot 2017:

Kirkon ympäristö on kokenut suuria muutoksia verrattuna 1800-lukua edeltävään tilanteeseen. 1820-luvulla kirkkomaalle rakennettiin nykyinen tapuli ja 1900-luvulla mm. sankarihaudat. Nykyisin käytössä oleva kirkkomaan luonnonkivialue on todennäköisesti rakennettu 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alkupuolella, mutta se summittaisesti rajaa myös keskiaikaista kirkkomaata. Kirkkomaata ympäröivä alue kirkon etelä- ja itäpuolella on noin 0,5 metriä kirkkomaata korkeammalla. Todennäköisesti kirkon ympäristössä mahdollisesti säilyneet vanhemmat kerrostumat ovat peittyneet maalla ja niiden tunnistaminen vaatii maaperään kajoavia tutkimuksia.

Kohteen tarkempi rajaaminen vaatii maaperään kajoavia tutkimuksia, kuten koe-kaivausta.

Kuva 8. Ote Gavril Sergejevin maalaamasta akvarellistä vuodelta 1811. Kuvassa Pyhtään kirkko ja Pyhtäänhaaran koskia kuvattuna pappilan suunnasta. Taustalla Pyhtään kirkonkylän taloja. Joen ylittää tapulin alapuolella silta. Kuvassa tapuli sijaitsee lähempänä jokea kuin nykyinen 1820-luvulla rakennettu tapuli.

Kuva 9. Kirkkomaan käytöstä jäänyt portti. Portin itäpuolella kirkkomaan ulkopuolella on maanpintaa nostettu reilusti.

3.4.1 Pyhtään kirkko alakohde: löytöpaikka

Nimi:	Pyhtään kirkko
Kunta:	Pyhtää
Laji:	löytöpaikka
Ajoitus:	ajoittamaton
Muinaisj.tyyppi:	löytöpaikat
Lukumäärä:	1
N	6706354
E	474684
Z/m.mpy	
Koord.selite	muinaisjäännösrekisterin mukaan
Aiemmat tutkimukset:	Löytäjä: Jukka-Pekka Keronen

Muinaisjäännösrekisteri:

Paikalta on löytynyt 3.4.2016 metallinetsinnässä pronssinen kasteristi (KM 41070: 1), jonka alakara on katkennut. Sen löytösyvyys peltomullassa oli noin 5 cm.

Havainnot 2017:

Pellon laitaan kaivettiin neljä koepistoa, joissa ei havaittu muinaisjäännökseen viittaavia kerrostumia. Peltokerrosten alapuolinen maa oli hiekaista, eli periaatteessa sopiva aikaisemmalle asutukselle tai toiminnalle. Pelto oli tarkastushetkellä kesänaalla eikä paikalla voitu tehdä pintapoimintaa.

Löytöpaikan koordinaattipisteen lähiympäristössä havaittiin viemärin kansi. Ilmeisesti viemäritöiden yhteydessä paikalla on kaivettu runsaasti maata 1900-luvun loppupuolella. Jokiranta löytöpaikan itäpuolella on jyrkkä ja ilmeisesti muokattu nykyiseen asuunsa 1900-luvun alkupuolella.

Kuva 10. Löytöpaikka "Pyhtään kirkko" sijaitsee pellolla kirkon ja joen länsipuolella. Pellolla kasvoi syksyllä 2017 apilaa ja heinää.

3.5 Pappila Suurpappila

1 000 009 759

Nimi:	Pappila Suurpappila
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000009759
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, virkatalot
Lukumäärä:	
N	6706861
E	474563
Z/m.mpy	5 – 10 m mpy
Koord.selite	muinaisjäänösrekisterin mukaan
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäänösrekisteri:

Pyhtään Suurpappila sijaitsee Itäkirkonkylän länsipuolella Kymijoen rannassa olevalla peltojen reunustamalla kumpareella. Pappilan nykyinen päärakennus on rakennettu vuonna 1835. Pihapiiri on säilynyt avonaisena eikä sinne ole rakennettu mitään uutta. On todennäköistä, että paikalla on säilynyt hyvin myös vanhempia kerrostumia.

Pappilan perustamisen Pyhtään Länsikirkonkylään nykyiselle paikalleen on oletettu ajoittuvan jo keskiajalle. Varhaisin maininta Pyhtään kirkkoherrasta on vuodelta 1404.

Lisätietoa:

Pyhtään kirkkoherran pappilan varhaisimmat asiakirjat eivät ole säilyneet nykypäiviin asti, joten sen tarkka perustamisajankohta ja lahjoittaja eivät ole tiedossa. Pappilan perustamisen Pyhtään Länsikirkonkylään nykyiselle paikalleen on kuitenkin oletettu ajoittuvan jo keskiajalle. Kuninkaan kartastoon Suomesta (1776–1805) pappila on merkitty paikan länsipuolella kulkevan tien länsipuolelle, mutta kyseessä saattaa olla myöhemmin rakennettu kappalaisen pappila, joka Lorentz Creutzin kirjeen 13.6.1652 mukaan on perustettu kirkkoherran pappilan ja Länsikirkonkylän väliselle kylän yhteiselle maalle (Oksanen 1991: 80).

Varhaisin maininta Pyhtään kirkkoherrasta on vuodelta 1404. Tällöin lähteissä mainitaan Jöns. Myöhemmin sama henkilö esiintyy nimillä Jöns Jönsinpoika ja Johannes Johanneksenpoika. Viimeisin maininta hänestä on vuoden 1430 paikkeilta. Tämän jälkeen seuraava nimeltä tunnettu kirkkoherra on Thomas, josta on yksi kirjallinen lähde vuodelta 1442. Kymmenen vuoden kuluttua tästä Pyhtään kirkkoherrana toimi Karl Ogygd, joka oli vaihtunut jo vuoteen 1455 Jop tai Jeppe Olofinpoika-nimiseen pappiin. (Hultin 1926: 23–24; Oksanen 1991: 46–49, 78–79.)

Pappilan nykyinen hyvin säilynyt empiretyylinen päärakennus on aumakattoinen ja yksikerroksinen. Se on rakennettu 1835 silloisen kirkkoherra A.F. Cremerin suunnitelman mukaan. Rakennusta on jatkettu 1800-luvun lopulla, jolloin on tehty myös avokuisti. Pihapiirissä on vanhaa puustoa sekä pitkä talousrakennus- ja aittarivi.

Havainnot 2017:

Kymijoen uomaa ja rantoja on voimakkaasti rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Rannassa on havaittavissa useita piharakentamiseen liittyviä kiveyksiä ja kivijalkoja (saunan kivijalka yms.). Myös nykyinen omistaja on kunnostamassa pappilaa ja pihapiiriä.

Pappilan pihapiiriä on jossain määrin muokattu 1900-luvun aikana, mutta se on säilyttänyt melko hyvin aikaisemman ilmeensä. Nykyisen päärakennuksen itäpuolella on rakennuksen kivijalka, johon kuuluu holvattu kellari. Todennäköisesti pappilaan on kuljettu aikaisemmin tontin lounaisosassa sijainneen väylän kautta sekä rannassa sijainneen satamapaikan kautta.

Pappilan pihanmaan eteläpuolella on savista peltoa. Maaston perusteella olennainen osa jäännöksestä sijoittuu nykyisen pappilan pihapiiriin erityisesti päärakennuksen eteläpuolelle. Jokirannan ja entisen koskipaikan vanhemmat rakenteet ovat todennäköisesti pitkälti tuhoutuneet 1900-luvun kunnostustöissä.

Kuva 11. Nykyisen pappilan itäpuolella on rakennuksen kivijalka ja kellari.

Kuva 12. Saunan kivijalka pappilan pihapiirissä Kymijoen rannassa pappilan eteläpuolella.

3.6 Itäkirkonkylä Pettersäng 1 000 009 763

Nimi:	Itäkirkonkylä Pettersäng
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000009763
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, talonpohjat
Lukumäärä:	
N	6706990
E	474487
Z/m.mpy	6 m mpy
Koord.selite	uuninpohjan koordinaatti, gps mittaus
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäänösrekisteri:

Muinaisjäänös sijaitsee pappilan pohjoispuolella tien ja pellon välisellä kumpareella lähellä joenrantaa. Pellon reunassa havaittiin palaneita kiviä sekä hieman palanutta savea. Lisäksi itse kumpareella todettiin pienikokoinen kivistä koostuva kumpu, josta tuli kairatessa tiilimurskaa. Kyseessä on uuninperustus. Sen ympärillä on paksu multakerros, josta tuli myös tiiltä. Paikalla on todennäköisesti ollut torppa, joka ajoittuu historialliseen aikaan. Pyhtään keskiajalla perustettu pappila sijaitsee kohteen eteläpuolella runsaan sadan metrin päässä, joten on mahdollista, että paikalla on myös keskiaikaisia rakenteita. Paikalla kasvaa runsaasti tummatu-likukkaa.

Muinaisjäänöksen tarkempi määrittely ja ajoittaminen vaatisivat tarkempia tutkimuksia.

Havainnot 2017:

Paikalla havaittiin aiemmissa inventoinneissa paikannettu matala sammalen peittämä kumpu, joka vaikuttaisi kuuluvan historiallisen ajan asuinpaikkaan.

Kuva 13. Sammalen peittämä kumpu, mahdollisesti uuninperustus.

3.7 Riitinginsuo 3 624 010 041

Nimi:	Riitinginsuo 3
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	624010041
Ajoitus:	kivikautinen - pronssikautinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat
Lukumäärä:	
N	6708204
E	474101
Z/m.mpy	15 – 17,5 m mpy
Koord.selite	muinaisjäänösrekisterin mukaan
Aiemmat tutkimukset:	Kohteen löysi Rune Nygård Marita Kykyri tarkastus 2002 Sirkka-Liisa Seppälä inventointi 2006

Muinaisjäänösrekisteri:

Kohde sijaitsee valtatie 7 pohjoispuolella, Kymijoen toiseksi läntisimmän Stockforsin haaran länsirannalla, 100 m joesta länteen. Maasto on Riitinginsuon ja joen väliin jäävän pohjoiseen työntyvää moreeniselännettä, joka kasvaa havupuuvältaista metsää. Moreenimäen kaakkoisrinteessä, metsätien ja jokirantaan vievän polun risteyksestä 200 m kaakkoon, joenrannan polulta erkaneev pienemmän etelään johtavan polun itäpuolella erottuu selvä terassimainen tasanne (15 m mpy), joka laskee jyrkästi kaakkoon Kymijoen suuntaan. Paikka on ollut kivikauden lopulla Kymijoen suun edustalla aukeavassa merenlahden saarella, sen itäpuolella olleen salmen länsirannalla. Paikka on helppo saavuttaa ja hahmottaa maastossa.

Tasanteelta on otettu talteen saviastianpaloja, kiviesineen katkelma ja kvartsi-iskoksia. Tasanteella ei erotu selviä jäännöksiä, esimerkiksi painanteita. Tasanteen eteläreunassa on syvä kuoppa, joka on mahdollisesti hiilimiilun tai tervahaudan jäännös historialliselta ajalta. Kyseessä on ilmeisen hyvin säilynyt kivikauden lopun tai pronssikauden alun ranta-asuinpaikka. Muinaisjäänös on rajattu tasanteen mukaisesti, mutta täsmällinen määrittely edellyttää vähintään koekaivauksia (rauhotusluokka 2).

Löydöt: KM 33593:1-5 asuinpaikkalöytöjä

Havainnot 2017:

Kohteen kuvaus ja kunto vastaavat muinaisjäänösrekisterin kuvausta, tosin tasanteen eteläreunassa on kaksi suurehkoa kuoppaa, jotka todennäköisesti ovat tervahauta- tai hiilimiiluja.

Luokitus ja rajausta pidetään ennallaan.

Kuva 14. Tasanne, jolla kiviakautinen asuinpaikka sijaitsee.

Kuva 15. Tasanteen eteläpuolella on kaksi jyrkkäreunaista kuoppaa.

3.8 Hakamaa 624 010 002

Nimi:	Hakamaa
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	624010002
Ajoitus:	ajoittamaton
Muinaisj.tyyppi:	kivirakenteet, röykkiöt
Lukumäärä:	1
N	6703624
E	475029
Z/m.mpy	8 ± 2
Koord.selite	röykkiön keskipiste
Aiemmat tutkimukset:	Oiva Keskitalo tarkastus 1971 Maarit Suni inventointi 1975 Sirkka-Liisa Seppälä inventointi 2006

Muinaisjäänösrekisteri:

Kohde sijaitsee Pyhtään kirkosta 2,8 km etelään, valtatie 7 eteläpuolella Pirtnuorantien ja Tyyslahden tien risteyksen eteläpuolisessa kolmiossa. Maasto on kumpareista ja hyvin kivikkoista moreenimäkeä, jossa kasvaa nuorta lehtimetsää. Alueella erottuu vuosia sitten tehdyn hakkuun jäljiltä metsä-äestysuria. Itäpuolella on tuore hakkuuaukea. Paikka on helppo saavuttaa maantieltä, mutta kohde vaikea löytää.

Paikalta on todettu tarkastuksessa 1971 pieni neliömäinen rökkiö (3 x 3 x 0,5 m). Rökkiö sijaitsee etelä-pohjoissuuntaiseen harjanteen länsirinteellä, matalan notkon eteläpuolella, loivasti pohjoiseen viettävällä kalliopinnalla. Reunakivet ovat isompia (40 cm), keskellä olevat kivet pienempiä (20–30 cm). Rakenne ei sijaintinsa perusteella vaikuta hautaröykkiöltä eikä esihistorialliselta jäännökseltä. Paikan itäpuolella kulkee tilaraja ja kyseessä voisi olla rajamerkki. Jäänös voi kuitenkin olla myös kaskeamiseen liittyvä raivausrökkiö, mutta maaston kivikkoisuuden takia viljely on epätodennäköistä. Ympäristössä ei ole havaittu muita vastaavia rakenteita. Kolmas mahdollisuus on tulisija, mutta kiveyksessä ei erotu selviä palon merkkejä. Jäänöksen luonteen ja ajoituksen selvittäminen edellyttää tarkempia tutkimuksia.

Havainnot 2019:

Maastokäynnin yhteydessä rökkiön todettiin olevan ennallaan. Muodoltaan se on lähinnä kulmikkaan pyöreä, kooltaan muinaisjäänösrekisterin tietoja vastaava. Rökkiö erottuu kivikkoisesta maastosta selkeästi ja on nähdyn perusteella ihmistekoinen. Rökkiön kohdalla ei ole nykyisiä tai vanhoja rajoja: nykyinen suora tilusraja kulkee noin etelä-pohjoissuuntaisesti rökkiön itäpuolella noin 25 m etäisyydellä siitä. Vanha kylänrajojen kulmapiste sijoittuu rökkiöstä noin 140 m lounaaseen, Morsiuskivien eteläpuolelle. Kuten aiemmin on todettu, paikka on varsin kivikkoinen ollakseen vanhaa kaskimaata. Esihistorialliseksi hautaröykkiöksi rökkiön sijaintipaikka on myöskin varsin erikoinen. Rökkiön luonne jää edelleen avoimeksi.

Kuva 18. Röykkiön kaakkoislaita. Luoteeseen.

3.9 Hevossuo 1 000 030 950

Nimi:	Hevossuo
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000030950
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilut
Lukumäärä:	3
N	6704018
E	477900
Z/m.mpy	20 ± 2
Koord.selite	keskimmäinen hiilimiilu
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri tarkastus 2017

Muinaisjäänösrekisteri:

Miilut sijaitsevat Hevossuon kaakkoisreunalla, hiekkapohjaisella ja tasaisella kan-
kaalla, jolla on aiemmin kasvanut mäntyä.

Kohteessa on kolme matalaa ja vaikeasti havaittava hiilimiilua noin 15 x 35 metrin
laajuusella alueella.

Miilu 1 (itäisin): pohja-alaltaan pyöreä miilu, halkaisija 14 metriä, korkeus 50–60
senttiä. Päälystältään tasainen miilunpohja, jonka koillisreunassa sijaitsee kaksi

vierekkäistä, halkaisijaltaan metrin kokoista ja 70 sentin syvyistä pyöreäpohjaista kuopannetta. Niiden välissä on matala kannas

Miilu 2 (keskimmäinen): pohja-alaltaan pyöreä miilu, halkaisija 9 metriä, korkeus 50 senttimetriä. Päälystältään tasainen miilunpohja, jonka koillisreunassa on 1,5 x 1 metrin kokoinen ja 50 senttimetrin syvyinen pyöreäpohjainen kuopanne. Miilun keskustassa on kuoppia, todennäköisesti tuulenkaatojen jäljiltä.

Miilu 3 (läntisin): pohja-alaltaan pyöreä miilu, halkaisija 15 metriä, korkeus noin metri. Päälystältään tasainen miilunpohja, jonka etelä- ja lounaisreunoilla sijaitsee neljän metrin etäisyydellä toisistaan kaksi pyöreäpohjaista kuopannetta. Niiden halkaisijat ovat 2 metriä ja syvyys 50 senttimetriä. Miilun pohjois- ja koillissivustoja kiertää 1,2 metrin levyinen ja 80 sentin syvyinen ojamainen, pyöreäpohjainen kairanto

Vuonna 2014 alueella kasvaneet puut on kaadettu ja alue äestetty. Äestys on vahingoittanut miiluja.

Havainnot 2019:

Hiilimiilut sijaitsevat Hevossuon kaakkoiskulmassa, uuden lentokentän eteläpuolella. Maasto paikalla viettää hyvin loivasti kohti pohjoista. Maaperä paikalla on vähäkivistä hiekkaa. Alue on avohakattu joitain vuosia sitten.

Hiilimiilu 1. (itäsin miilu, N 6704025 E 477913. Pyöreä hiilimiilu, jonka halkaisija on noin 14 m. Korkeutta miilulla on noin 80 cm NE-kulmassa ja muilta osin noin 50 cm. Miilun päällä oli paikoin näkyvissä hiilen paloja niillä kohdin, missä pinta oli rikkoontunut metsätöiden jäljiltä.

Hiilimiilu 2. (keskimmäinen miilu, N 6704018 E 477900). Pyöreä, halkaisijaltaan noin yhdeksän metrinen hiilimiilu. Miilun päällä on kuoppia, ilmeisesti metsäkoneen jäljiltä.

Hiilimiilu 3. (läntisin miilu, N 6704012 E 477886). Pyöreä hiilimiilu, jonka halkaisija on noin 15 m. Kolmen miilun ryhmän selkeimmin ympäristöstä erottuva. Miilun korkeus on noin 70 cm ja sitä kiertää osin erottuva katkoviivamainen oja. Rikkoontuneen maan pinnalla on näkyvissä hiilen paloja.

Kuva 19. Läntisin Hevossuon kolmesta hiilimiilusta. Länteen.

Kuva 20. Keskimmäinen Hevossuon kolmesta hiilimiilusta. Lounaaseen.

3.10 Hästmossabacken

1 000 007 136

Nimi:	Hästmossabacken
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000007136
Ajoitus:	kivikautinen, historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, hiilimiilut
Lukumäärä:	3
N	6705502
E	477997
Z/m.mpy	17,5 ± 2
Koord.selite	muinaisjäänösrekisterin mukaan
Aiemmat tutkimukset:	Sirkka-Liisa Seppälä inventointi 2006

Muinaisjäänösrekisteri:

Kohde sijaitsee valtatie 7 ja Purolaan johtavan Alakyläntien risteyksestä 800 m kaakkoon, Alakyläntien itäreunassa olevan hiekkakuopan kohdalta erkanevan metsätien risteyksestä 115 m itään. Maasto on pohjoisesta etelään suuntaavan harjun itäpuolella oleva, harvaa mäntymetsää kasvava niemeke, jonka maaperä on hiekkaa. Niemekkeen itäpuolinen laakso on suurimmaksi pelloksi raivattua suota. Laakso on ollut myöhäiskivikaudella matalan merenlahtea ja muodostanut asuinpaikan kaakkoispuolelle loivarantaisen ja suojaosan poukaman. Paikka on helppo saavuttaa maantieltä.

Niemekkeen keskellä olevalta tasanteelta 30 m etelään, metsäajourasta on otettu talteen myöhäiskivikautisia asuinpaikkalöytöjä. Syvän (30 cm) metsäajouran keskivaiheilla on maanpinnassa hiekan seassa pieniä saviastianmuruja ja palaneen luun siruja. Löytöpaikan kohdalla erottuu myös matala painanne (halk. 2 m). Löytöjen ja maaston perusteella kyseessä on asuinpaikka. Muinaisjäännöksen laajuutta ei tunneta ja se on rajattu niemekkeen kaakkoisosaan poukaman mukaisesti. Asuinpaikan maasto vaikuttaa ajouraa lukuun ottamatta melko ehjältä. Niemekkeen keskellä tasanteen itäpuolella erottuu myös hiilimiilujen jäännöksiä, jotka ovat mahdollisesti sekoittaneet asuinpaikan kulttuurikerrosta.

Vuonna 2014 kohteen koordinaattipisteestä noin 60 metriä pohjoiseen ja lounaaseen on löytynyt metallinetsinnän yhteydessä kivikautisia asuinpaikkalöytöjä (KM 40461: 1-7). Kyseisiltä löytöpaikoilta on havaittu myös painanteita

Havainnot 2019:

Paikka vaikuttaa olevan ennallaan, joskin sen eteläpuolelle on rakennettu/on rakenteilla vapaa-ajan asunto. Maanmittauslaitoksen rinnevarjosteesta rakennuksen n-puolelta erottuu selvä hiilimiilu, joka on nyttemmin tuhoutunut rakennustöiden yhteydessä: tasatun pihamaan n-reunalla oli edelleen näkyvissä paljon hiilen kappaleita. Olemassa olevan muinaisjäännösalueen itäosassa on kaksi pyöreää hiilimiilua (keskipisteet N 6705526 E 478016 ja N 6705506 E 478012). Näistä pohjoisempi on halkaisijaltaan noin 17 m ja etelän puoleinen noin 13 m. Molempia miiluja kiertää osin epäselvä katkoviivamainen oja.

Asuinpaikan halki kulkee pohjois-eteläsuuntainen ajoura, jota ei ole merkitty peruskartalle. Uralta, muinaisjäännösalueen eteläosasta, havaittiin yksi pieni kvartsi-iskos (N 6705458 E 477999), joka jätettiin niille sijoilleen.

Muinaisjäännösalueen pohjois- ja lounaispuolille (mj-rekisterissäkin mainittujen painanteiden kohdalle ja liepeille) tehtiin useita kymmeniä koekuoppia, joista ei tehty havaintoja muinaisjäännöksestä.

Kivikautisen asuinpaikan ja mainittujen painanteiden alueella maaperä on vähäivistä hiekkaa. Maanpinta oli paljaana useista kohdista, mutta edellä mainittu yksi kvartsi-iskos jäi ainoaksi havainnoksi kivikautisesta muinaisjäännöksestä.

Muinaisjäännösaluetta laajennettiin inventoinnin seurauksena hieman koilliseen – nyt alue pitää sisällään molemmat ehjät hiilimiilut. Kivikautisen asuinpaikan tarkempi rajaaminen vaatisi tarkkuusinventoinnin tms. kohdennetun arkeologisen tutkimuksen.

Kuva 21. Muinaisjäännösalueen lounaispuolella oleva laakea ja laaja painanne: sen kohdalle ja liepeille tehdyistä koekuopista ei havaittu merkkejä muinaisjäännöksestä. Koilliseen.

Kuva 22. Kvartsi-iskos löytyi kuvan keskellä olevasta ajourasta. Muinaisjäännösalue sijoittuu uran molemmin puolin oleviin metsäalueisiin. Etelään.

Kuva 23. Pohjoisempi alueen ehjistä hiilimiiluista. Länteen.

Kuva 24. Muinaisjäännösalueen eteläosaa. Mj-alue rajautuu tiehen ja levittäytyy sen itäpuolelle (kuvassa oikealla). Pohjoiseen.

3.11 Vedenottamo 1 000 031 226

Nimi:	Vedenottamo
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000031226
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilu
Lukumäärä:	1
N	6706046
E	477990
Z/m.mpy	17,5 -20
Koord.selite	hiilimiilun keskipiste?
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri tarkastus 2017

Muinaisjäänösrekisteri:

Hiilimiilu sijaitsee Helsingin–Haminan seututiestä (170) etelään haarautuvan Puro-lantien (14535) eli ns. Kirkkotien itäpuolella, 300 metriä etäisyydellä tiestä. Miilun pohjoispuolitse kulkee Purolantiestä koilliseen haarautuva hiekkatie, joka yhtyy miilusta 150 metrin päässä koilliseen kulkevaan Helsingin–Haminan seututiehen. Miilun lounaispuolella 140 metrin päässä sijaitsee entinen vedenottamo.

Miilu on tehty pohjois-eteläsuuntaiselle harjumuodostumalle, hiekkapohjaiseen maastoon. Miilu on pohja-alaltaan pyöreä ja sen halkaisija on 16 metriä ja korkeus 0,4 metriä. Kohdetta on vaikea havaita maastossa. Kuoppia tai muita kaivantoja ei miilun yhteydestä havaittu.

Havainnot 2019:

Kutakuinkin muinaisjäänösrekisterin koordinaattien osoittamasta kohdasta ha-vaittiin hyvin epämääräinen, noin 8 x 4 m kokoinen ja 30 cm korkea kohouma. Paikka sijoittuu avarapohjaiseen talousmetsään, missä näkyvyys oli verrattain hyvä. Havaittuun kohoumaan tehtiin kaksi koekuoppaa: vajaa kymmensenttisen kunttakerroksen alla oli luontainen hiekan sekainen vaalea huuhtoumakerros, jonka alla hiekkapitoisen maa-aineksen väri tummeni. Nähdyn perusteella en pitäisi kohdetta hiilimiiluna enkä minään muunakaan muinaisjäänöskohteena.

Kykyrin tarkastuskertomuksessa ja muinaisjäänösrekisterissä ilmoitettujen koor-dinaattien välillä on ristiriita. Kykyrin ilmoittavat koordinaatit osoittavat noin 110 metriä länteen mj-rekisterin koordinaateista. Tämä ristiriita jäi huomaamatta nyt tehdyn inventoinnin esitöiden yhteydessä ja maastossa tarkastettiin ainoastaan mj-rekisterissä oleva paikkatieto. Kykyrin ilmoittama koordinaattipiste ohitettiin maas-tossa alle viiden metrin etäisyydeltä, mutta paikalla mitä ilmeisimmin oleva hiilimiilu jäi havaitsematta ja siten myös ko. muinaisjäänöksen aluerajausta ei voida tässä yhteydessä tehdä.

3.12 Pienpappila 1 1 000 019 373

Nimi:	Pienpappila 1
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000019373
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilut
Lukumäärä:	11
N	6705626
E	478191
Z/m.mpy	16 ± 2
Koord.selite	hiilimiilu 9
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri ja Minna Hyypiä tarkastus 2011

Muinaisjäänösrekisteri:

Yhdeksän pohja-alaltaan suorakaiteen muotoisen hiilimiilun muodostama kokonaisuus sijaitsee Purolan kyläkoululta valtatielle 7 vievän paikallistien no 5329 koilliseen erkanevan hiekkatien varrella, kahden puolen tietä. Maasto on pääosin kosteikkoa. Ks. alakohteet.

Havainnot 2019:

Paikalta havaittiin 11 suorakaiteen muotoista hiilimiilua. Miilut sijoittuvat noin 200 m matkalle pelloille johtavan traktoritien molemmin puolin. Hiilimiilut ovat keskenään samankaltaisia, noin 10 x 6 m kokoisia ja 40-70 cm korkeita. Miiluja kiertää oja. Osa miiluista ja varsinkin osa niitä kiertävistä ojista on vaikeasti havaittavissa tiheän heinikon ja aluskasvillisuuden vuoksi. Maaperä alueella on kosteapohjaista ja kivikkoista, joskin miilut on tehty korkeammille (kuivemmille) ja vähemmän kivikkaisille kohdille.

Muinaisjäänösalue on jaettu kahteen alueeseen. Koillisemmassa alueessa on kuusi miilua ja lounaanpuoleisessa alueessa viisi. Koillisimmat miilut eivät sijoittuneet inventointialueelle, mutta ne tarkastettiin maastossa, koska ne ovat muinaisjäänösrekisterissä samaa muinaisjäänöstä.

Hiilimiilu 1 (N 6705778 E 478286). Koillisemman miiluryhmän koillisin miilu.

Hiilimiilu 2 (N 6705754 E 478276). Miilun etelälaita on tuhoutunut arviolta metrin matkalta traktoripolon kohdalta: maanpinnan leikkauksessa näkyy hiilen paloja.

Hiilimiilu 3 (N 6705739 E 478282).

Hiilimiilu 4 (N 6705748 E 478258).

Hiilimiilu 5 (N 6705726 E 478235).

Hiilimiilu 6 (N 6705723 E 478216). Koillisemman miiluryhmän läntisin miilu.

Hiilimiilu 7 (N 6705676 E 478172). Lounaanpuoleisen miiluryhmän pohjoisin miilu.

Hiilimiilu 8 (N 6705651 E 478189)

Hiilimiilu 9 (N 6705626 E 478191). Muinaisjäännösrekisterissä ilmoitettu koordinaattipiste.

Hiilimiilu 10 (N 6705609 E 478202)

Hiilimiilu 11 (N 6705604 E 478187). Lounaanpuoleisen miiluryhmän eteläisin miilu.

Kuva 25. Hiilimiilu 3. Eteläkaakkoon.

Kuva 26. Hiilimiilu 2. Miilun etelälaita on rikkoontunut traktoriuran kohdalta. Itään.

Kuva 27. Hiilimiilu 7. Itäkaakkoon.

Kuva 28. Hiilimiilu 9. Lounaaseen.

3.13 Stockfors 1 000 019 375

Nimi:	Stockfors
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000019375
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	tervahaudoat, hiilihauta
Lukumäärä:	5
N	6705159
E	477943
Z/m.mpy	20 ± 2
Koord.selite	tervahauta 2
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri ja Minna Hyypiä tarkastus 2011

Muinaisjäänösrekisteri:

Neljän pohja-alaltaan pyöreän tervahaudoan muodostama pohjois–eteläsuuntainen ketjumainen kokonaisuus sijaitsee Puralan kyläkoululta valtatie 7:lle vievän paikallistien no 5329 itäpuolella, tieltä jyrkästi koilliseen viettävän rinteän keskiosassa. Ks. alakohteet.

Havainnot 2019:

Paikalta todettiin muinaisjäänösrekisterin mukaisesti neljä tervahautaa. Niiden lisäksi välittömästi tervahauta 2:n itäpuolelta todettiin pitkulainen, noin 6 x 2,5 m kokoinen (e-w-suuntainen) ja 50 cm syvä kaivanto, johon tehdystä koekuopasta paljastui 20-25 cm paksuinen noen ja hiilen palojen tummaksi värjäämää hiekkaa. Kyseinen kaivanto tulkittiin hiilihaudaksi. Tervahautojen ja hiilihaudan ympäristö on hyvin kivistä. Niiden lähellä on lukuisia erikokoisia maanottokuoppia, joista lähin loppuu vain muutama metri tervahauta 3:n länsipuolelle.

Tervahauta 1 (pohjoisin, N 6705175 E 477948). Halkaisijaltaan noin 13 m kokoinen tervahauta. Halssiaukko aukeaa koilliseen. Vallit ovat haudan länsilaidalla miltei maanpinnan tasalla ja itälaidalla noin puoli metriä korkeat. Rikkoontuneella maanpinnalla on jonkin verran hiilen paloja.

Tervahauta 2 (N 6705159 E 477943). Halkaisijaltaan noin 17 m kokoinen tervahauta, jonka halssiaukko aukeaa koilliseen. Haudan länsivalli on liki maanpinnan tasalla ja itälaidalla sen korkeus on noin 0,7 m. Syvyys haudan pohjalta vallin päälle vaihtelee 1,1 ja 1,8 m välillä. Rikkoontuneella maanpinnalla on paljon hiiltä.

Tervahauta 3 (pohjoisin, N 6705143 E 477948). Halkaisijaltaan noin 14 m kokoinen ja 1,6 m syvä (länsireunalle) tervahauta. Valli on ylärinteessä (lännessä) liki maanpinnan tasalla ja itäreunalla noin 50 cm korkea.

Tervahauta 4 (eteläisin, N 6705128 E 477953). Laakeapohjainen, halkaisijaltaan noin 17 metrin tervahauta, vallin paksuus 3,5-4,5 m. Halssiaukko aukeaa koilliseen. Rikkoontuneen maanpinnalta näkyi paljon hiilen kappaleita.

Hiilihauda (N 6705160 E 477963). Noin 6 x 2,5 m kokoinen itä-länsisuuntainen kuoppa, jonka n- ja s-reunoilla on matalat maavallit. Kuopan syvyys on noin 80 cm. Kuoppaan tehdystä koekuopasta paljastui tummaksi värjäätynyttä hiekkaa.

Kuva 29. Lapio pystyssä pohjoisimman tervahaudan (tervahauta 1) keskellä. Itään.

Kuva 30. Lapio pystyssä tervahauta 3:n halssiaukon kohdalla. Luoteeseen.

Kuva 31. Lapio pystyssä hiilihaudan keskellä. Itään.

3.14 Lilla Högsbacken 1 000 031 225

Nimi:	Lilla Högsbacken
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000031225
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilut
Lukumäärä:	11
N	6704623
E	478109
Z/m.mpy	18 ± 2
Koord.selite	hiilimiilu 7
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri tarkastus 2017

Muinaisjäänösrekisteri:

Kahdentoista hiilimiilun kokonaisuus sijaitsee Helsingin-Haminan seututiestä (170) etelään haarautuvan Purolantien (14535) eli ns. Kirkkotien itäreunalla.

Miilut on tehty pohjois-eteläsuuntaiselle harjumuodostumalle ja sen juurelle män-tykankaalle. Metsä on sammalpohjaista; aluskasvillisuutena pääasiassa mustikkaa ja puolukkaa ja kanervaa.

Havainnot 2019:

Paikalta havaittiin mainitut 12 hiilimiilua. Näistä eteläisin hiilimiilu esitetään inven-tointihavaintojen perusteella liitettäväksi toiseen muinaisjäänösalueeseen (Lilla Högsbacken 2). Tämän eteläisimmän ja toiseksi eteläisimmän miilun välinen etäi-ssyys on noin 170 metriä.

Miilut 1-10 ovat keskenään samankaltaisia, kutakuinkin suorakaiteen muotoisia ja jonkinlaisen ojan rajaamia. Kooltaan nämä kulmikkaat hiilimiilut ovat 9-10 x 6-7 m. Korkeutta miiluilla on 30-60 cm. Poikkeuksen näistä tekee hiilimiilu 11, joka on muodoltaan pyöreä ja halkaisijaltaan noin 12,5 m. Tätä 60-90 cm korkeaa miilua kiertää katkonaisena erottuva oja.

Miilut on numeroitu siten, että pohjoisin paikan miiluista on hiilimiilu 1 ja eteläisin hiilimiilu 11.

Hiilimiilu 1 (pohjoisin miilu, N 6704820 E 478100)

Hiilimiilu 2 (N 6704801 E 478095)

Hiilimiilu 3 (N 6704774 E 478075)

Hiilimiilu 4 (N 6704722 E 478075)

Hiilimiilu 5 (N 6704696 E 478097)

Hiilimiilu 6 (N 6704655 E 478117)

Hiilimiilu 7 (N 6704623 E 478109)

Hiilimiilu 8 (N 6704618 E 478137)

Hiilimiilu 9 (N 6704568 E 478139)

Hiilimiilu 10 (eteläisin suorakaiteen muotoinen miilu, N 6704532 E 478138)

Hiilimiilu 11 (eteläisin miilu, N 6704424 E 478151)

Kuva 32. Lapio pystyssä hiilimiilu 3:n keskellä. Itään.

Kuva 33. Lapio pystyssä hiilimiilu 6:n keskellä. Länteen.

Kuva 34. Hiilimiilu 5. Lounaaseen.

Kuva 35. Hiilimiilu 11. keskellä. Etelään.

3.15 Kankaansuo*

Nimi:	Kankaansuo
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut
Lukumäärä:	1
N	6 708 245
E	475 008
Z/m.mpy	
Koord.selite	GPS mittaus rakenteen päältä
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Kalliopohjaisella kivisellä mäellä on pyöreä noin 6 metriä halkaisijaltaan oleva kuoppa, jossa on jyrkähköt reunat ja 0,3 metriä korkea valli, joka tosin puuttuu lähes kokonaan rakenteen länsiosasta. Länsiosan yli on myös ajettu metsätyöko-neella. Kuopan pohjalla on vettä useita kymmeniä senttejä sekä sammalta. Kuopan ympäristöön tehtiin lapionpistoja, joissa havaittiin hiilenpaloja. Ympäristön maa-perä on kivinen. Kyseessä on todennäköisesti hiilimiilu, mutta rakenteen tarkempi määrittäminen vaatii lisätutkimuksia.

Kuva 36. Kuvan keskellä hiilimiilu "Kankaansuo" kuvattuna luoteesta. Etualalla on metsäkoneen jättämät urat, jotka ovat jo kasvaneet umpeen.

3.16 Puutaksenpelto*

Nimi:	Kankaansuo
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut
Lukumäärä:	1
N	6 706 196
E	475 553
Z/m.mpy	
Koord.selite	GPS mittaus rakenteen päältä
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Hiilimiilu sijaitsee parikymmentä metriä Pyhtääntiestä pohjoiseen kivikkoisella mäellä, jossa on tehty hiljattain metsänhakkuuta. Kohdetta ympäröivä metsä on seka-metsää.

Hiilimiilun koko on 3 m x 1 m ja sen itäpuolella on suuri maakivi. Pohjalle kaivetussa koepistossa havaittiin hiilenpaloja. Erityisen selkeänä maavalli on havaittavissa rakenteen pohjoisosassa. Rakenteen kaakkoispuolella noin 1 metrin etäisyydellä on kuoppa, joka saattaa kuulua rakenteeseen.

Havainnointi paikalla oli hankalaa, koska kohdetta peitti metsänraivauksen aikana kaadetut isot ja pienet oksat. Hieman aikaisemmista metsähakkuista paikalla on myös vanhempia kantoja.

Kuva 37. Hiilimiilu Puutaksenpelto oli syksyllä 2017 oksien ja hakkuujätteen peittämä.

3.17 Papinpelto 2*

Nimi:	Kankaansuo
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut
Lukumäärä:	1
N	6 705 627
E	475 626
Z/m.mpy	
Koord.selite	GPS mittaus
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Mäntymetsässä on 4 m x 2 m kokoinen hiilimiilu, jossa on selkeä ympyränmuotoinen noin 1 metri leveä ja noin 0,5 metriä korkea ympäröivä. Miilun syvyys on noin 1 metri.

Hiilimiilun lähiympäristössä kasvaa moreeni/hiekkapohjaisessa maassa talousmetsää, lähinnä mäntyä. Hiilimiilun kohdalla maasto viettää loivasti kohti etelää ja entistä peltomaata. Muutamien kymmenien metrien etäisyydellä hiilimiilusta maasto muuttuu kiviseksi.

Kuva 38. Hiilimiilu erottui mäntymetsässä selkeänä rakeneena.

3.18 Lilla Högåsbacken 2*

Nimi:	Lilla Högåsbacken 2
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilut, tervahauta
Lukumäärä:	4
N	6704210
E	478126
Z/m.mpy	16 ± 2
Koord.selite	entuudestaan tunnettu hiilimiilu (Luoto 2014)
Aiemmat tutkimukset:	Marita Kykyri tarkastus 2017 Kalle Luoto inventointi 2014

Havainnot 2019:

Paikka on löydetty vuoden inventoinnissa (Luoto 2014), mutta kohteen tietoja ei ole merkitty muinaisjäänösrekisteriin. Marita Kykyri on tarkastanut laajasti Kor-kiaharjun itäpuolta vuonna 2017, jolloin hän havaitsi tältä paikkaa yhden hiilimiilun. Kykyrin tarkastukseen perustuen näistä noin 150 m pohjoiseen, harjun itälaidalta dokumentoidut hiilimiilut on viety muinaisjäänösrekisteriin rajaamattomana muinaisjäänöksenä Lilla Högåsbacken, johon myös tältä paikkaa havaittu yksi miilu on liitetty. Näiden kahden hiilimiiluryppään välisen etäisyyden vuoksi on lienee selvintä rajata tämä kolmen miilun ja yhden tervahaudan muodostama kokonaisuus yhdeksi muinaisjäänösalueeksi nimellä Lilla Högåsbacken 2.

Seuraava teksti on kopioitu Luodon raportista (Luoto 2014: 6). " *Tien 14535 (Kirkkotie) molemmin puolin Lilla Högåsbackenin eteläosassa sijaitsee kolme hiilimiilua sekä niiden yhteydessä Kirkkotien tien länsipuolella kuoppa, joka saattaa olla pyynti- tai varastokuoppa. Kuopan matalassa ympärysvallissa havaittiin kaksoismaannos.*"

Kohteen kaksiosainen muinaisjäänösrajaus perustuu havaittuihin hiilimiiluihin ja tervahautaan. Muinaisjäänösalue ulottuu kirkkotien molemmin puolin, eikä tien kohdalla (tai tierakenteisen alla) voi olla säilyneitä muinaisjäänöksen osia.

Hiilimiilu 1. (N 6704258 E 478173). Pyöreä hiilimiilu, jonka halkaisija on noin 15 m. Korkeutta miilulla on noin 70 cm ja sitä kiertää epäsäännöllisesti erottuva matala oja. Miilun päältä on ajettu metsäkoneella ja sen päälle on kasattu hieman raivausjätettä. Metsäkoneen jäljistä, rikkoontuneella maanpinnalla on näkyvissä hiilen kappaleita. Tämä hiilimiilu on nimetty Luodon raportissa nimellä 1. hiilimiilu ja Kykyrin tarkastuskertomuksessa nimellä hiilimiilu 1.

Hiilimiilu 2. (N 6704272 E 478160). Samankaltainen ja kokoinen edellisen hiilimiilun kanssa, joskin erottuu maastossa heikosti sen päälle kasattujen oksien yms. raivausjätteen alta. Miilun keskelle kaivettiin koekuoppa, josta paljastui noen ja hiilen palojen tummaksi värjäämää hiekkaa noin 25 cm syvyyteen saakka. Tämä hiilimiilu on nimetty Luodon raportissa nimellä 2. hiilimiilu.

Hiilimiilu 3. (N 6704284 E 478187). Kirkkotien itäpuolella sijaitsevan hiilimiilun halkaisija on noin 15 m, joskin sen päällä muhkeana kasvava varvikko heikensi sen havaitsemista. Tieojan kaivaminen on leikannut miilun sw-laitaa muutaman metrin matkalta: ojan penkassa oli näkyvissä hiilen paloja. Tämä hiilimiilu on nimetty Luodon raportissa nimellä 3. hiilimiilu.

Tervahauta. (N 6704252 E 478154). Hiilimiilujen sw-puolella on halkaisijaltaan noin 12 metrin kokoinen kuoppa (syvyys noin 1,2 m). Kuoppaa kiertää matala maavalli, jonka leveys on 2,5-3 m, itse kuopan leveys on kuutisen metriä. Vuoden 2014 inventoinnissa kuoppa tulkittiin mahdolliseksi pyyntikuopaksi sen vallista todetun kaksoismaannoksen perusteella. Kuopan pohjalle tehdystä koekuopasta ei tuolloin tehty havaintoja. Nyt tehdyn inventoinnin yhteydessä kuoppajäännöksen pohjalle tehtiin koekuoppa, josta paljastui lapion terän syvyydeltä noen ja hiilen palojen tummaksi värjäämää hiekkaa. Nähdyn perusteella pitäisin kuoppajäännöstä ennemminkin keskussäiliöllisenä tervahauta kuin pyyntikuoppana. Asian lopullinen selvittäminen ei onnistu yleiskaavainventoinnin resurssein. Tämä tervahauta on nimetty Luodon raportissa nimellä 3 hiilimiilu.

Kuva 39. Kuvan etualalla tervahaudaksi tulkittu kuoppajäännös ja taustalla kaksi hiilimiilua (punaiset nuolet osoittavat miilujen keskelle). Koilliseen.

Kuva 40. Kirkkotien itäpuolen hiilimiilu. Lapio on pystyssä miilun keskellä. Kaakkoon.

3.19 Hästmossabacken 2*

Nimi:	Hästmossabacken 2
Kunta:	Pyhtää
Laji:	kiinteä muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hiilimiilut
Lukumäärä:	3
N	6705696
E	477902
Z/m.mpy	18,5 ± 2
Koord.selite	keskimmäinen hiilimiilu
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2019:

Harjun itäreunalta, noin 200 m Hästmossabackenin kivikautiselta asuinpaikalta pohjoisluoteeseen havaittiin kolmen hiilimiilun ryhmä. Miilut sijoittuvat alueelle tyyppillisesti harjun itäreunalle, hiekkaiselle ja tasaiselle kohdalle.

Hiilimiilu 1 (pohjoisin, N 6705716 E 477901). Heikosti ympäröivästä maastosta erottuva pyöreähkö hiilimiilu. Miilun halkaisija on noin 10 m ja korkeus alle 50 cm. Keskelle miilua tehtiin koekuoppa: hiekka oli noen ja hiilen kappaleiden tummaksi värjäämää noin 20 cm syvyyteen saakka.

Hiilimiilu 2 (keskimmäinen, N 6705696 E 477902). Hvyin heikosti ympäristöstään erottuva hiilimiilu, selkeimmin miilun havaitsee pohjoispuolelta. Miilu on ilmeisesti ollut pyöreä ja halkaisijaltaan noin 13 m. Miilua kiertää matala oja, joka erottuu katkonaisena. Miilun keskelle tehdystä koekuopasta todettiin noen ja hiilen kappaleiden tummaksi värjäämää hiekkaa yli 30 cm syvyyteen saakka.

Hiilimiilu 3 (eteläisin, N 6705657 E 477932). Huonosti aluskasvillisuuden seasta erottuva epämääräisen suorakaiteen muotoinen hiilimiilu (noin 15 x 11 m, korkeus max. 50 cm). Miilua kiertää epäsäännöllisesti erottuva katkoviivamainen oja. Miilun keskelle tehdystä koekuopasta paljastui noin 25 cm paksuinen noen ja hiilen palojen tummaksi värjäämä hiekkakerros.

Kuva 41. Pohjoisen paikalta havaituista miiluista. Lapio on pystyssä sen keskellä. Itäkaakkoon.

Kuva 42. Keskimmäinen paikalta havaituista miiluista. Miilun länsireuna on mäntyjen kohdalla. Itään.

Kuva 43. Eteläisin paikalta havaituista miiluista. Lapio on pystyssä epämääräisen muotoisen ja heikosti erottuvan miilun keskellä. Etelään.

Mahdolliset muinaisjäännökset

3.20 Laukkanen 1 000 007 622

Nimi:	Laukkanen
Kunta:	Pyhtää
Laji:	mahdollinen muinaisjäännös
Mj.rekisteritunnus:	1000007622
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hautapaikat, hautausmaat
Lukumäärä:	1
N	6706365
E	474920
Z/m.mpy	2,5 - 5
Koord.selite	muinaisjäännösrekisterin mukaan
Peruskartta:	
Aiemmat tutkimukset:	Tapani Ahvenisto inventointi 1968, kohde 15 Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäännösrekisteri:

Kohde sijaitsee Pyhtään kirkon itäpuolella. Autonkuljettaja Emil Laukkasen tontilta on vuonna 1934 löydetty rakennuksen perustaa kaivettaessa 75 cm syvyydestä kolme luurankoa sekä 1700-luvun kopeekka. Myöhemmin löytyi yksi luuranko 20 cm syvyydestä. Ilmeisesti Pyhtään vanha hautausmaa on ollut nykyistä kirkko-maata laajempi. Kyseinen alue on todennäköisesti tuhoutunut rakentamisen yhteydessä kokonaan, mutta on mahdollista, että tien toisella puolella kirkon aitauksen ja tien väliin jäävän nurmialueen kohdalla on säilynyt vanhaa hautausmaata.

Havainnot 2017:

Nykyisin pihamaa on rakennettua aluetta. Kirkon itäpuolella olevan rakennuksen pohjoispääty on rakennuksen vanhempi osa. Eteläosa on rakennettu 1900-luvun jälkipuoliskolla. Mahdollisesti parhaiten säilyneitä maakerroksia sijaitsee rakennuksen pohjoispuolella.

Kuva 44. Pyhtään kirkon itäpuolista aluetta. Alue on suurelta osin katu- aluetta, joka on asfaltoitu. Nykyinen maanpinta on selvästi korkeammalla kuin alkuperäinen maanpinta (esim. aidan rajaama kirkkomaa).

3.21 Rahakivi 1 000 007 623

Nimi:	Rahakivi
Kunta:	Pyhtää
Laji:	mahdollinen muinaisjäännös
Mj.rekisteritunnus:	1000007623
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	hautapaikat, hautausmaat
Lukumäärä:	
N	6704785
E	476260
Z/m.mpy	5 – 7,5 m mpy
Koord.selite	arvio (Vuoristo 2008)
Aiemmat tutkimukset:	Tapani Ahvenisto inventointi 1968, kohde 16 Katja Vuoristo inventointi 2007, s. 53

Muinaisjäännösrekisteri:

Perimätiedon mukaan Uhrikivenä eli Rahakivenä tunnettu kivi räjäytettiin vuonna 1949 navettaa tehtäessä. Samalla löydettiin kiven vierestä kaksi luurangoa. Paikalla ei ole todennäköisesti säilynyt muita hautoja.

Muuta:

Kohde sijaitsee n. 180 metrin päässä Itäkirkonkylään vievän Kymijoen haaran itärannasta. Alue on kapea asuttu kumpu, jonka poikki vie yksityistie (Vuoristo 2008:53).

Havainnot 2017:

Navetta on alkuperäisessä asussaan paikallaan. Asukkaiden mukaan ihmisluuta löydettiin navetan ylisille vievää vetosiltaa tehdessä rakennuksen länsipuolelta. Paikkaan liittyy myös tarina, jonka mukaan kolmen ristin löytäjä löytää myös aarteen. Alueen nykyinen rakennuskanta on peräisin toisen maailmansodan jälkeiseltä ajalta. Navetan rakentaminen on aloitettu noin vuonna 1945 ja peltoja on raivattu 1950-luvulla. Pihapiirissä navetan eteläpuolella moreenimaassa on muutamia matalia kuoppia, joiden funktio ei inventoinnin yhteydessä selvinnyt.

Talon isännällä ei ollut uusia havaintoja kohteesta.

Kuva 45. Navetan ylisille vievä ramppi, jota tehtäessä luurangot löydettiin.

3.22 Suuri Rantatie Mömossen 1 000 027 530

Nimi:	Suuri Rantatie Mömossen
Kunta:	Pyhtää
Laji:	mahdollinen muinaisjäänös
Mj.rekisteritunnus:	1000027530
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	kulkuväylät, tienpohjat
Lukumäärä:	1
N	6706423
E	477213
Z/m.mpy	
Koord.selite	muinaisjäänösrekiserin paikkatieto
Aiemmat tutkimukset:	Esa Mikkola arkistotutkimus 2015 (ei raporttia)

Muinaisjäänösrekisteri:

Etelä-Suomesta 1776-1805 (lehti 48b, ruutu 16/XXII) Suuri Rantatie on merkitty kulkemaan Korkiaharjun länsipuolisen laajan suoalueen kapeimman kohdan yli. Myös Senaatin kartastossa kartassa vuodelta 1875 [Pyhtää] (IX 38) tie ylittää tällä kohtaa suon silmäkkeen. Uusimmissa kartoissa suoalue on tien pohjoispuolella kuivattu tonttimaaksi, mutta tien eteläpuolella suo ylittää tielinjalle. Suuren Rantatien linja kulkee suon yli noin 150 metriä. Alueella on mahdollisesti säilyneenä suosillan tai muiden tukirakenteiden jäännöksiä.

Havainnot 2019:

Paikka tarkastettiin inventoinnin yhteydessä. Tien etelälaita on vetistä suota, jossa hyvinkin voi olla säilyneenä tien rakenteisiin liittyviä jäännöksiä. Nykyinen tie on noin kaksi metriä suon pintaa korkeammalla ja tien eteläpuoleinen luiska on noin neljä metriä leveä. Luiskan ja suon rajalle yritettiin kaivaa koekuoppaa, mikä osoitautui mahdottomaksi paikan vetisyyden vuoksi: kaivettu kuoppa täyttyi heti kaivamisen jälkeen vedellä.

Paikkaa on inventoinnin jälkeenkin syytä pitää mahdollisena muinaisjäänöksenä.

Kuva 46. Tien eteläpuolen vetistä suota. Koilliseen.

Kuva 47. Tien eteläluiskaa. Länteen.

Muut kulttuuriperintökohteet

3.23 Annulanmäki 1 000 007 310

Nimi:	Annulanmäki
Kunta:	Pyhtää
Laji:	mahdollinen muinaisjäänös ehdotus: muu kulttuuriperintökohde
Mj.rekisteritunnus:	1000007310
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	(vanha: kivirakenteet, kiviaidat) ehdotus: työ- ja valmistuspaikat, kivilouhos
Lukumäärä:	
N	6705805
E	475270
Z/m.mpy	10 – 17 m mpy
Koord.selite	keskikoordinaatit
Peruskartta:	
Aiemmat tutkimukset:	John Lagerstedt inventointi 2007 Katja Vuoristo ja Kreetta Lesell inventointi 2005

Muinaisjäänösrekisteri:

Kohde sijaitsee Kymijoen itärannalla Annulanmäellä Pyhtään kirkonkylän etelä-osassa. Mäen lounaisrinteen alaosa on kivetty maansekainen terassitasanne, jonka länsipuolella jyrkänteen reunalla on luonnonkivikkomainen pohjoiseen johtava kiveys. Kallion laella kiveys jatkuu suurikokoisista kivistä rakennettuna muurina.

Aidan länsipuolella on mahdollisesti 1900-luvulle ajoittuva talon paikka rakennuksen pohjineen ja piha-alueineen. Kiviaita liittyy rakennusten pihapiiriin eikä ole puolustusvarustus. Aidan takaa ei ole tähtäysalaa Annulanmäen länsipuolelta virtaavan joen rantaan.

Aidan eteläpäässä on kasa hienoksi rouhittua sepeliä ja paikalla on ilmeisesti ollut sepelimurskaamo. Sepelikasan kohdalta laskeutuu mäen juurelle suurista louhituista kivistä ladottu 5 m leveä luiska, joka on loiventanut rinnettä ja todennäköisesti mahdollistanut kuljettimen sijoittamisen tai koneiden liikkumisen sepelimurskaamolle. Mäen lounaisrinteen alaosa on pystysuoran kallioseinämän juurella terassimainen, tasoitettu alue jonka sivuilla on epämääräisiä matalia maavalleja. Mäen rinteellä ja juurella olet rakenteet liittyvät ilmeisesti ympäristön tie- ja silta-työmaihin.

Havainnot 2017:

Kiviaita vaikuttaa sijaitsevan Stockforsin kartanon ja kylän muiden talojen välisellä rajalla. Kiviaidan länsipuolella on ilmeisesti harjoitettu kivenlouhintaa, koska muutamissa kivissä havaittiin porausjälkiä sekä lähes pystysuoria kallioseinämiä. Useimmat kiviaidat tai -jonot ovat todennäköisesti paikalta louhittuja kiviä, jotka ovat jääneet odottamaan kuljetusta tai sitten ne on hylätty paikalle louhinnan jälkeen.

Kohteen tyyppi ehdotetaan muutettavaksi ”työ- ja valmistuspaikat, kivilouhos”. Ehdotetaan siirrettäväksi luokkaan ”muut kohteet”.

Kuva 48. Aitamaisesti ladottuja kiviä Annulanmäen itäosassa.

Kuva 49. Annulanmäen irtokivissä on porausjälkiä.

3.24 Suuri Rantatie Korskärrä*

Nimi:	Suuri rantatie Korskärrä
Kunta:	Pyhtää
Laji:	muu kulttuuriperintökohde
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	kulkuväylät, tienpohjat
Lukumäärä:	1
N	6 705 995
E	473 660
Z/m.mpy	15
Koord.selite	karttarajauksen perusteella
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Pyhtään kirkonkylän länsipuolella Koulun ja Korskärrin välisellä metsäalueella on metsäautotie, jonka linjaus noudattaa historiallisista kartoista tunnistettavaa Suuren rantatien linjausta. Tie on rakennettu moreenimaalle loivaan luoteeseen viettävään rinteeseen. Tien laidoilta on paikka paikoin otettu soraa, mutta pääosin tielinja on säilyttänyt alkuperäisen luonteensa reilun 300 metrin matkalla. Tie on yhä nykyään käytössä metsäautotienä.

Kuva 50. Vanhaa tielinjaa Korskärrin kaakkoispuolella.

3.25 Österkyrkoby (Itäkirkonkylä)*

Nimi:	Öster Pyttisby (Itäkirkonkylä)
Kunta:	Pyhtää
Laji:	muu kulttuuriperintökohde
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, kyläpaikat
Lukumäärä:	1
N	6 706 240
E	474 852
Z/m.mpy	
Koord.selite	Arvioitu kartalta
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Pyhtään ensimmäinen maakirja on vuodelta 1543, missä mainitaan 29 Pyhtään kylää. Itäkirkonkylä tunnettiin nimellä "Öster Pyttisby", jossa oli kymmenen taloa. Itäkirkonkylässä sijaitsee myös keskiaikainen kirkko. Kylä vakiintui käsittämään yhdeksän taloa, joista ensimmäinen laskettiin yhteen Stockforsin kartanon kanssa. Historiallisiin karttoihin (mm. 1692) on merkitty kirkon eteläpuolelle jokirantaan asutusta.

Nykyisin kylä on asuttu ja rakennettu.

Kuva 51. Näkymä Itäkirkonkylään Annulantien kohdalta. Taustalla kirkko.

Kartta 17. Ote kartasta " Geometrisch Affrijtning på Öster Kyrckeby Gårds och Här med-hgräntzande heman Affmätne In Iunio Ao 1692".

Pyhtään kirkkoa ympäröivät pellot kolmelta puolelta. Kylän 9 taloa sijaitsee kirkon eteläpuolella. Kylän itäpuolella maantie ylittää suolta (Kärr) Kymijokeen laskevan puron.

3.26 Rukan sulku 1 000 007 624

Nimi:	Rukan sulku
Kunta:	Pyhtää
Laji:	muu kulttuuriperintökohde
Mj.rekisteritunnus:	1000007624
Ajoitus:	historiallinen
Muinaisj.tyyppi:	kulkuväylä, kanavat
Lukumäärä:	1
N	6703866
E	476120
Z/m.mpy	2,5 ± 2
Koord.selite	sulun eteläpää
Aiemmat tutkimukset:	Tapani Ahvenisto inventointi 1968 Katja Vuoristo inventointi 2007

Muinaisjäännösrekisteri:

Strukan eli Rukan sulussa on yksi sulkukammio, joka on 40 m pitkä ja 7 m leveä. Laivojen syväys on 1,5 m. Sulun seinät on rakennettu suorakaiteen muotoisista lohkotuista kivistä, portit ovat olleet puuta ja käsikäyttöiset.

Havainnot 2019:

Kohteen oikea nimi Strukan sulku. Nimelle Rukan sulku ei löydetty tässä yhteydessä mitään perustetta. Paikalla olevan opastaulun mukaan sulku on rakennettu vuonna 1903 paikalla aiemmin olleen uittorännin paikalle. Uniikiksi merisuluksi paikan tekee sen käsikäyttöiset sulkulaitteet – Suomessa ei enää ole muita vastaavia.

Sulkulaite on edelleen veneilijöiden käytössä. Sulun portteja ja metalliosia on uusittu ja kunnostettu useasti, viimeksi tällä vuosikymmenellä.

Sulun kohdalta pääsee kävellen joen länsirannalle. Joessa sulun länsipuolella on useita patorakenteita sekä pieni käytössä oleva vesivoimala. Joen rannoilla on näkyvissä useita raakkukasoja, jotka ovat peräisin aivan ilmeisesti uoman perkaamisesta.

Kuva 52. Strukan sulku kuvattu sen koillispäästä kohti lounasta. Sulun eteläportit ovat auki.

Kuva 53. Strukan sulku kuvattu sen eteläpuolelta. Sulun taustalta näkyy valkoinen voimalarakennus. Pohjoiseen.

Irtolöytöpaikat

3.27 Papinpelto

1 000 023 366

Nimi:	Papinpelto
Kunta:	Pyhtää
Laji:	löytöpaikat
rekisteritunnus	1000023366
Ajoitus:	pronssikautinen
Muinaisj.tyyppe:	löytöpaikat
Lukumäärä:	
N	6705328
E	475876
Z/m.mpy	12 – 15 m mpy
Koord.selite	arvio
Aiemmat tutkimukset:	-

Muinaisjäännösrekisteri:

Pyhtään Itäkirkonkylässä, kivisen mäen itäpuolella on pieni poukama, jossa tasanne. Maaperä on hiesua / hiekkaa. Yhdestä laikutuskuopasta löytyi muutama keramiikanpala (pronssi-rautakauden vaihteesta?) sekä mahdollinen hioinkivi. Tarkastamaton kohde. Aikaisemmat löydöt: KM 39615 (Saviastianpaloja).

Havainnot 2017:

Hakkuuaukea on kasvanut umpeen (nuorta koivikkoa). Maaperä on melko kivistä. Mäen etelärinteellä on avokallio. Tarkastushetkellä löytöpaikkaa ei pystytty varmuudella paikantamaan. Mäen lakialueelle ja sen lounaisrinteeseen on rakennettu hiljattain omakotitalo. Löytöpaikalle kaivettiin useita koepistoja, jossa havaittiin kivistä moreenimaata. Mikäli paikalla on asuinpaikka, on se todennäköisesti melko pienialainen. Kohteen luonteen ja laajuuden määrittäminen vaatii tarkempia tutkimuksia.

Kuva 54. Löytöpaikka Papinpelto on kasvanut muutamassa vuodessa umpeen.

3.28 Stråkfors 1 000 035 112

Nimi:	Stråkfors
Kunta:	Pyhtää
Laji:	löytöpaikka
Mj.rekisteritunnus:	1000035112
Ajoitus:	keskiaikainen
Muinaisj.tyyppi:	irtolöytöpaikka
Lukumäärä:	
N	6703572
E	476635
Z/m.mpy	7 ± 2
Koord.selite	löytöpaikan koordinaatti
Aiemmat tutkimukset:	ei aiempia tutkimuksia

Muinaisjäännösrekisteri:

Löytöpaikka sijaitsee Pyhtään Itäkirkonkylässä, Stråkaforssin koskesta noin 600 metriä kaakkoon, Strukankallioiden luoteispuolella metsittyneellä niityllä. Paikalta on löytynyt syyskuussa 2011 metallinsinnässä keskiaikainen Ave Maria -sormus (KM 40371).

Havainnot 2019:

Löytöpaikka sijaitsee Strukankallioiden luoteispuolella, kallion juurella. Maasto paikalla laskee kohti luoteista-pohjoista. Löytöpaikalla on tehty ilmeisesti hakkuutöitä joitain vuosia sitten ja nyt paikalla kasvaa metrin-parin korkuista harvaa vesakkoa. Maaperä paikalla on osin kivikkoista soraa ja osin hienoaineksisempaa kivennäismaata. Humuskerros paikalla on paksu ja sekoittuneen oloinen, ilmeisesti juuri hakkuutöiden seurauksena. Inventoinnin aikana oltiin yhteydessä paikalliseen metallinilmaisinharrastajaan, joka kertoi paikalta löytyneen (metallinilmaisimella) sormuksen lisäksi ainoastaan piikkilangan pätkiä. Etsintää paikalla oli tehty muutamaankin otteeseen.

Inventoinnin aikana paikalta ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa ja paikkaa on pidettävä irtolöytöpaikkana.

Kuva 55. Lapio on pystyssä sormuksen löytöpaikalla. Koilliseen.

Kuva 56. Sormus on löytynyt kallion juurelta kuvan keskeltä, metsän ja varjon rajalta. Kaakkoon.

3.29 Korkiaharju 1 000 007 178

Nimi:	Korkiaharju
Kunta:	Pyhtää
Laji:	löytöpaikka
Mj.rekisteritunnus:	1000007178
Ajoitus:	kivikautinen
Muinaisj.tyyppi:	irtolöytöpaikka
Lukumäärä:	
N	6706204
E	477851
Z/m.mpy	23 ± 2
Koord.selite	löytöpaikan koordinaatti
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo ja Kreetta Lesell inventointi 2005

Muinaisjäännösrekisteri:

Kohde sijaitsee valtatie 7 pohjoisreunassa, Pyhtään kirkonkylästä 3 km itään, valtatie ja Korkiaharjun hiekkakuopan välisellä penkereellä. Maasto on hiekkaharjun loivasti itään viettävää rinnettä, jonka itäpuolella on kosteikkoa. Paikka on ollut varhaisella kivikaudella hiekkasaaren kaakkoisranta.

Kohde on todettu valtatie 7 uuden linjauksen inventoinnissa 2005, jolloin osittain tuhoutuneelta penkereeltä on otettu talteen kvartsi-iskos. Löytöpaikan itäpuolella on ehjää kangasta ja kosteikkoa. Kosteikon lähellä on matalia painanteita, joista ei kuitenkaan ole koekuopituksessa todettu mitään merkkiä muinaisjäännöksestä. Maaston perusteella kyseessä saattaa olla asuinpaikka, mutta havaintojen niukuuden vuoksi se on luokiteltu löytöpaikaksi. Valtatie 7 uusi linjaus kulkee löytöpaikan kohdalta ja saattaa edellyttää lisätutkimuksia

Havainnot 2019:

Löytöpaikka sijoittuu tie nro 170 ja moottoritie E18 väliin jäävälle kapealle kaistalle. Maanpinta paikalla on täysin myllättyä, mikä on tapahtunut aivan ilmeisesti moottoritien rakennustöiden yhteydessä. Paikalta ei saatu minkäänlaisia havaintoja esihistoriallisesta asuinpaikasta. Mainitut painanteet näkyvät edelleenkin (05/2019) Maanmittauslaitoksen rinnevarjostuskartassa: ne ovat tuhoutuneet moottoritien alta.

Muinaisjäännösrekisterissä on kaksi kohdetta nimellä Korkiaharju (mj.rekisteritunnukset 1000007178 ja 1000031227). Toinen kohde on kiinteä muinaisjäännös (hiihtäjäpaikka) ja toinen irtolöytöpaikka.

Kuva 57. Korkiaharjun löytöpaikka (kohde 29) on kuvan keskellä. Alue on muokkaantunut täysin moottoritien rakennustöiden yhteydessä. Itään.

Kuva 58. Länsikirkonkylä (kohde 30) sijaitsee osittain Viipurintien pohjoispuolella.

Muut kohteet

3.30 Västerkyrkoby (Länsikirkonkylä)*

Nimi:	Västerkyrkoby (Länsikirkonkylä)
Kunta:	Pyhtää
Laji:	muu kohde
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, kyläpaikat
Lukumäärä:	1
N pohjoinen	6 706 275
E	474 505
N eteläinen	6 705 765
E	475 000
Z/m.mpy	
Koord.selite	arvioitu kartalta
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Länsikirkonkylässä oli vuonna 1543 9 taloa. Lukumäärä kasvoi 14 taloon 1600-luvulle tultaessa, jolloin kylään kuului myös yksi autiotila. Kylän vanhoja tunnettuja taloja ovat Haavisto, Anttas, Arvids, Daniels, Jäspars, Skoas, Erikas, Willströms, Joas ja yksi nimetön, joka katoaa maakirjoista vuoden 1725 jälkeen.

Historiallisten karttojen perusteella pohjoisempi Pyhtään Länsikirkonkylä on sijainnut kirkon ja Kymijoen länsipuolisella harjanteella. Kylän läpi kulkee nykyisin Haavistontie, jonka itä- ja länsipuolelle nykyinen asutus sijoittuu. Karttojen perusteella historiallisen asutuksen painopiste on ollut kumpareen etelälaidalla. Kylää ei ole voimallisesti rakennettu ja on mahdollista, että jäänteitä historiallisesta asutuksesta on säilynyt paikalla.

Eteläisempi osa kylästä on sijainnut Kymijoen länsirannalla moottoritien pohjoispuolella Annulanmäkeä vastapäätä jokitörmällä. Nykyisin paikalla on toimiva maatila rakennuksineen. Historiallisen ajan asuinpaikka sijaitsee rakennusten pihapiirissä. Nykyisin peltona olevalle alueelle se tuskin on aikanaan ulottunut.

Kartta 18. Ote Länsikirkonkylää vuonna 1692 kuvaavasta kartasta.

Karttaan on merkitty länsikylän taloja kahteen ryhmään, joista toinen sijaitsee kirkon länsipuolella ja toinen noin 600 metriä kirkolta etelään. Karttaan on merkitty myös Stockfors ja sen kohdalla sijainnut silta. Karttaan ei ole merkitty itäkirkonkylän puoleista kirkkoa. Ilmeisesti isojaon seurauksena asutus levisi yhtenäisen kylän tonttimaan ulkopuolelle.

Kartan lähde: Kansallisarkisto” Geometrisk Afrüthningh fattadh På Abberfors Gårdh och Wäster Kyrckioby högh Wälborne Baron och Laghman Johan Creutz Tillhörig medh een dhel Pyttis Prästbohls Ägor Affmätne in Maijo.” (1692).

3.31 Papinpelto 3*

Nimi:	Papinpelto 3
Kunta:	Pyhtää
Laji:	muu kohde
Mj.rekisteritunnus:	uusi kohde
Ajoitus:	historiallinen aika
Muinaisj.tyyppi:	asuinpaikat, talonpaikat
Lukumäärä:	1
N	6705 477
E	475 625
Z/m.mpy	
Koord.selite	GPS mittaus, rakennuksen kivijalka
Aiemmat tutkimukset:	-

Havainnot 2017:

Papinpellon luoteispuolella on raunioitunut maatila talousrakennuksineen. Rakennuksissa on luonnonkivestä lohkomalla tehdyt kivijalat. Paikalle on merkitty asuttuja rakennuksia vuoden 1967 peruskarttaan. Karttojen perusteella asutus on syntynyt 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alkupuolella.

Rakennuksen kivijalka 1. (N 6705477 E 475625). Kaakko luoden suuntainen lohkotuista luonnonkivistä tehty suorakaiteen muotoinen kivijalka, jonka koko on 12 metriä x 10 metriä. Rakenteeseen kuuluu myös tiiliosia. Ympäristössä on modernia roskaa.

Rakennuksen kivijalka 2. (N 6705452 E 475674). Kivijalan koko on 6 metriä x 9 metriä.

Kellarikuoppa. (N 6705452 E 475674). Entiselle pellolle laskevaan rinteeseen kaivettu jyrkkäreunainen kellarikuoppa. Kuopan koko on noin 4 metriä x 3 metriä.

Kuva 59. Rakennuksen kivijalka 1 kohteessa Papinpelto 3.

3.32 Suuri Rantatie Itäkirkonkylä Puutaksenpelto 1 000 009 715

Nimi:	Suuri Rantatie Itäkirkonkylä Puutaksenpelto		
Kunta:	Pyhtää		
Laji:	aiemmin kiinteä muinaisjäännös nykyisin poistettu kiinteä muinaisjäännös		
Mj.rekisteritunnus:	1000009715		
Ajoitus:	historiallinen		
Muinaisj.tyyppi:	kulkuväylät, tienpohjat		
Lukumäärä:	1		
N	6706029	6 706 036	
E	475558	475 475	
Z/m.mpy	15 m mpy		
Koord.selite	keskikoordinaatit		
Aiemmat tutkimukset:	Katja Vuoristo inventointi 2007		

Muinaisjäännösrekisteri:

Muinaisjäännös sijaitsee Pyhtään ABC-huoltoaseman sekä kerrostaloalueen väliin jäävällä metsäalueella. Paikalla on säilynyt lyhyt pätkä Suuren rantatien vanhaa linjausta, joka on jäänyt pois käytöstä tielinjan oikaisun yhteydessä. Polkuna vanha tiepohja on edelleen osittain käytössä. Tien katkaisee uusi kävelytie.

Muuta:

Puutaksenpellon tielinjaus on merkitty Kuninkaan kartastoon Suomesta (1776–1805). Rantatien syntyajankohtaa ei tiedetä varmasti, mutta luultavasti ainakin osa tielinjauksesta on ollut käytössä jo rautakaudella. Kokonaisuudessaan tie on todennäköisesti syntynyt viimeistään 1200-luvun loppupuolella kun Turun ja Viipurin linnoja on alettu rakentaa. Ensimmäiset lähdemaininnat Rantatiestä ovat keskiajalta ja 1500-luvun alusta. Nämä ovat tienvarren maakappaleista annettuja rajatuomioita, joissa tie on mainittu rajamerkinä. Pyhtään ja Kymin rajalta on tiestä maininta vuodelta 1530. Turun ja Viipurin välistä ja Uudenmaan kautta kulkevaa maantietä kuvaillaan ensimmäisen kerran koko matkaltaan Jacob Teitin vuosien 1555–1556 valitusluetteloön sisältyvässä tekstissä ”Suomessa yleisten teiden varilla olevat tilat, joihin kuningas aikoo asettaa vouteja”. (Gardberg ja Dahl 1991: 9; Salminen 1993: 19–21.) (Vuoristo 2008: 21).

Havainnot 2017:

Muinaisjäännösrekisteriin merkityllä kohdalla Kotitien itäpuolella tielinja on vähintään vahingoittunut ja todennäköisesti pitkälti tuhoutunut rakennus- ja vesihuoltotöistä. Rekisteriin merkityn linjauksen kohdalla havaittiin mm. viemärinkansia ja merkkejä maankaivusta. Todennäköisesti linjaus on tällä kohdalla pitkälti tuhoutunut.

Kohde ehdotetaan siirrettäväksi luokaan ”muu kohde”.

Kuva 60. Vesihuoltorakenteita linjauksella.

Kuva 6116. Osa entisestä Rantatien linjauksesta on säilynyt kevyenliikenteen väylänä kerrostalojen kaakkoispuolella ja Kotitien länsipuolella. Myös tällä alueella on maastossa merkkejä 1900/2000-luvulla tapahtuneesta maaperään kajoamisesta, ilmeisesti viemäri tai putkitöiden yhteydessä.

4 Tulokset

Inventoinnissa tarkastettiin alueen kaikki tunnetut kohteet sekä tiedossa olevat muinaisesineiden löytöpaikat. Inventointialueella kiinnitettiin myös erityistä huomiota suunniteltuihin muuttuvan maankäytön alueisiin ABC huoltoaseman ympäristössä ja sen pohjoispuolella sekä Annulanmäen ympäristössä. Lisäksi tarkastettiin muuttuvan maankäytön johdosta jokirannan ympäristöä joen molemmin puolin kirkon pohjoispuolella aina Stockforsin tehtaalle saakka. ABC huoltamon pohjoispuolella maasto oli hyvin soista ja kivikkoista ja Kirkon ja tehtaan välillä pitkälti rakennettua 1900-luvun aikana. Osa 1900-luvun alkupuolen rakenteista oli jo jäänyt käytöstä ja peittynyt kasvillisuuteen.

Alueen historiallisten kohteiden paikantamiseksi tutustuttiin alueen paikallishistoriaan sekä vanhoihin karttoihin. Inventoinnin tuloksena saatiin tarkennettua muutamien tunnettujen kohteiden tietoja sekä paikannettiin muutama aiemmin tuntematon kohde. Inventoidun alueen kohteet ajoittuvat pääasiassa historialliselle ajalle, koska alue on pääosin melko matalaa ja suurelta osin esihistorialliselle asutukselle huonosti sopivaa. Lisäksi monin paikoin myöhempi maankäyttö on suuresti vaikuttanut mahdollisten kohteiden säilymiseen. Tärkeän historiallisen ajan muinaisjäännöskokonaisuuden muodostaa keskiaikainen kirkko, pappila, kaksi kylää, Suuri rantatie sekä Korkiaharjun hiilimiilu- ja tervahautakeskittymä.

Kalle Luoto
FM, arkeologi

Teemu Tiainen
FM, arkeologi

Lahdessa 26.5.2019

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

5 Lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta vuosilta 1776—1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere.

Hultin, Herman 1926. Pyttis socken. Helsingfors.

Oksanen, Eeva-Liisa 1991. Vanha Pyhtää. Pyhtään ja Ruotsinpyhtään historia vuoteen 1743. Loviisa.

Salminen Tapio. Suuren rantatien inventointi 1991. Inventointikertomuksen yhteenvetoraportti. Tielaitos. Tiemuseon raportteja 1/1992.

Sarvas, Anja & Oksanen, Eeva-Liisa. Vanha Pyhtää. Pyhtään ja Ruotsinpyhtään historia vuoteen 1743.

Tamminen Juha 1997. Kuninkaasta kulkuriin. Vanhan Viipurintien kertomaa Pyhtäällä pikkupolusta nykypäivään. Pyhtään perinnepiiri. Pyhtään kunta.

Kansallisarkisto, Maanmittaushallitus

Maanmittaushallituksen verollepanokartat, Viipurin läänin verollepanokartat

Charta öfver Stockfors och Österkyrkio Bys Ägor i Pyttis Sokn, Kymmene Gårds Härad och Province Till skattläggning afmät. 1776-1776 (125 Pyhtää 13:1a-c)

Geometrisch Affrijtning på Öster Kyrckeby Gårds och Här medhgräntzande heman, Affmätne In Iunio A:o 1692 Aff under Skrifwen. 1692-1692 (125 Pyhtää 21:1a-e)

Geometrisk Afrüthningh fattadh På Abberfors Gårdh och Wäster Kyrckioby högh Wälborne Baron och LAghman Johan Creutz Tillhörig medh een dhel Pyttis Präst-bohls Ägor Affmätne in Maijo. 1692-1692 (125 Pyhtää 1:1a-f)

Maanmittaushallituksen kartat, Alue- ja rajakartat

Charta öfver Pyttis Kyrkobys och Stor Abborfors med flere byars ägor i Pyttis socken och Kymmenegårds Provinc. (MH MH 233/- -)